

Skrb o darovitoj i talentiranoj djeci u osnovnoj školi

Diklić, Tena

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:225451>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-11**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za nastavničke studije u Gospiću
Integrirani preddiplomski diplomski sveučilišni studij za učitelje

Tena Diklić

Skrb o darovitoj i talentiranoj djeci u osnovnoj školi

Diplomski rad

Gospić, 2016.

Sveučilište u Zadru

Odjel za nastavničke studije u Gospiću

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij za učitelje

Skrb o darovitoj i talentiranoj djeci u osnovnoj školi

Diplomski rad

Student/ica:

Tena Diklić

Mentor/ica:

doc. dr. sc. Anela Nikčević-Milković

Gospić, 2016.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Tena Diklić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Skrb o darovitim i talentiranim učenicima u osnovnoj školi** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Gospić, 1. srpnja 2016.

SKRB O DAROVITIM I TALENTIRANIM UČENICIMA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Iz recentne literature istraživanja malo je novijih podataka o stanju i potrebama o darovitim i talentiranim učenicima u hrvatskim školama. Stoga smo se oslanjali na istraživanje Vlahović-Štetić i Vojnović tijekom 2000./2001. školske godine te napravili novo istraživanje osnovnih škola u Republici Hrvatskoj među učiteljima i nastavnicima na 19 škola. U empirijskom dijelu ovog rada analizirali smo deskriptivne podatke tvrdnji na tri faktora *Upitnika o stanju i potrebama rada s darovitim učenicima* autorica Nikčević-Milković i sur. (2016, u objavi). Inferencijalnom statistikom nismo dobili statistički značajne razlike. Također su ispitane razlike među učiteljima i nastavnicima s obzirom na radni staž i godine obrazovanja. Učitelji i nastavnici smatraju da svojim radom mogu pridonijeti napretku i motivaciji darovitog učenika, ali im nedostaje dodatnih edukacija, seminara i potrebna im je veća podrška stručno-razvojne službe. Rezultati pokazuju kako su učitelji i nastavnici koji su imali trogodišnje obrazovanje – oni s više od 10 godina radnog staža – na studiju imali malo kolegija o darovitosti, dok se ovo stanje mijenja kod učitelja koji su imali petogodišnje obrazovanje.

Ključne riječi: stanje i potrebe u radu s darovitim učenicima, daroviti i talentirani učenici, učitelji i nastavnici različitih profila, strategije razvoja darovitosti u Republici Hrvatskoj.

CARE OF GIFTED AND TALENTED STUDENTS IN ELEMENTARY SCHOOLS

The latest research literature provides little recent information of the condition and needs of gifted and talented students in Croatian schools. Therefore we relied on the research by Vlahović-Štetić and Vojnović during the school year 2000./2001. as well as conducted a new research among teachers of 19 elementary schools in the Republic of Croatia. In the empirical part of this thesis we analysed the descriptive data of the statements based on three factors: *A questionnaire of the condition and needs of work with talented students* by the author; Nikčević-Milčević and the co-authors (2016, in press). Inferential statistics did not show statistically significant differences. Also, the differences among teachers were examined considering the years of employment and the length of education. Teachers believe they can personally contribute with their work to the improvement and motivation of a gifted student, but they lack additional training, seminars as well as more support of professional development services. The results show that teachers who completed a three-year education and those with more than 10 years of employment, had few study courses on giftedness, whereas the situation was different with the teachers who completed a five-year education.

Key words: condition and needs of work with talented students, gifted and talented students, teachers of different profiles, strategy of giftedness development in the Republic of Croatia.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	8
1.1. POVIJEST ISTRAŽIVANJA DAROVITOSTI.....	9
1.2. PREPOZNAVANJE I KLASIFIKACIJA NADARENOSTI	10
1.2.1. Višestruke inteligencije u školi	13
1.3. IDENTIFIKACIJA DAROVITIH UČENIKA.....	13
1.3.1. Opasnosti od identifikacije	17
1.3.2. Etiketiranje.....	17
1.3.3. Forsiranje	18
1.4. DAROVITO DIJETE I OBITELJ	18
1.4.1. Suradnja roditelja i nastavnika.....	20
1.4.2. Poticanje i razvoj talenata i kreativnosti u školi	21
1.4.3. Razvoj sposobnosti.....	22
1.5. PREDRASUDE O DAROVITOJ DJECI	23
1.6. STANJE, POTREBE I PROBLEMI U RADU S DAROVITIM UČENICIMA	25
2. METODE ISTRAŽIVANJA.....	26
2.1. Cilj i hipoteze istraživanja	26
2.2. Sudionici istraživanja	26
2.3. Postupak	27
2.4. Instrument	27
3. REZULTATI I RASPRAVA	29
3.1. OBJAŠNJAVANJE MJERA CENTRALNE TENDENCIJE.....	30
3.1.1. Aritmetička sredina	30
3.1.2. Dominantna vrijednost.....	30
3.2. OBJAŠNJAVANJE MJERE VARIJABILNOSTI.....	30
3.2.1. Raspon	30

3.2.2. Standardna devijacija	31
3.3. REZULTATI UČITELJA RAZREDNE NASTAVE.....	31
3.3.1. Deskriptivni podatci tvrdnji na pripadajućim faktorima Upitnika za učitelje razredne nastave	31
3.3.2. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima s obzirom na radni staž kod učitelja razredne nastave.....	36
3.3.3. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž učitelja razredne nastave.....	38
3.4. REZULTATI NASTAVNIKA PRIRODOSLOVNOG SMJERA.....	40
3.4.1. Deskriptivni podatci tvrdnji na pripadajućim faktorima Upitnika za nastavnike prirodoslovnog smjera.....	40
3.4.2. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima s obzirom na radni staž kod nastavnika prirodoslovnog smjera	44
3.4.3. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž nastavnika prirodoslovnog smjera	46
3.5. REZULTATI NASTAVNIKA DRUŠTVENOG SMJERA	47
3.5.1. Deskriptivni podatci tvrdnji na pripadajućim faktorima Upitnika za nastavnike društvenog smjera	47
3.5.2. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima s obzirom na radni staž kod nastavnika društvenog smjera.....	51
3.5.3. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž nastavnika društvenog smjera	54
3.6. REZULTATI NASTAVNIKA HUMANISTIČKOG SMJERA.....	55
3.6.1. Deskriptivni podatci tvrdnji na pripadajućim faktorima Upitnika za nastavnike humanističkog smjera	55
3.6.2. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima s obzirom na radni staž kod nastavnika humanističkog smjera	59
3.6.3. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž nastavnika humanističkog smjera	61
3.7. REZULTATI NASTAVNIKA UMJETNIČKOG SMJERA.....	62
3.7.1. Deskriptivni podatci tvrdnji na pripadajućim faktorima Upitnika za nastavnike umjetničkog smjera.....	62

3.7.2. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima s obzirom na radni staž kod nastavnika umjetničkog smjera	66
3.7.3. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž nastavnika umjetničkog smjera	68
3.8. SUMATIVNI GRAFIČKI PRIKAZI REZULTATA NA TVRDNJAMA TRI FAKTORA UPITNIKA ZA SVE PROFILE NASTAVNIKA.....	69
4. ZAKLJUČAK	75
5. LITERATURA	78
6. POPIS TABLICA	
6.1. PRILOZI	

1. UVOD

Darovitost je vrlo razvijen potencijal izuzetnih sposobnosti, odnosno sklop urođenih osobina koje osobi omogućuju da u jednom ili više područja dosljedno postigne značajno natprosječne rezultate. Najčešće je povezana s natprosječnom inteligencijom i kreativnošću. Za razvoj uočene darovitosti potrebna je osmišljena, bogata i stimulirajuća okolina. Osim toga, potreban je i povoljan splet okolnosti u koje se ubrajaju naslijeđene predispozicije, poticajna okolina i kritični period u kojem se darovitost može iskazati. Daroviti predstavljaju veliki izazov. Darovito dijete je ono koje hoće i može više. Ono koje, u odnosu prema svojim vršnjacima, mnogo toga čini prije, više, bolje i drugačije te koje, u tome što čini, ima dosljedno bolja i viša postignuća.

Vrlo je malo raspoloživih podataka mjerodavnih institucija o stanju i potrebama u radu s darovitim i talentiranim učenicima u hrvatskim osnovnim školama. Postojeći podatci su nezadovoljavajući. Jedno od postojećih sveobuhvatnih anketnih ispitivanja učitelja i stručnih suradnika psihologa u okviru projekta *Unapređivanje identifikacije i rada s nadarenom populacijom u sustavu osnovnog školstva* autorica Vlahović-Štetić i Vojnović obavljeno je 2000./2001. školske godine. Problematika darovite djece i mladih u stručnim krugovima odgojno-obrazovnih djelatnosti smatra se itekako značajnim ali zanemarenim pitanjem. Zakonska regulativa Hrvatske, a slična je situacija i u susjednim zemljama (npr. Srbija), omogućuje poticanje i podršku darovitoj i talentiranoj djeci kroz mnoge oblike i načine odgojno-obrazovnog rada, ne postoji sveobuhvatan sustav stipendiranja i nagrađivanja s utvrđenim kriterijima selekcije na različitim obrazovnim razinama. Zakonskom regulativom nisu precizirani načini i procedure identifikacije i praćenja ovih učenika. Ne postoje posebna ulaganja u dodatne programe i rad s darovitima i talentiranima, a sam proces ostaje na velikoj podršci obitelji darovite i talentirane djece te na nivou entuzijazma pojedinačno motiviranih učitelja/nastavnika (Grandić i Letić 2009). U ovom diplomskom radu prikazat će se kakva je skrb za darovite i talentirane učenike u Republici Hrvatskoj.

Ovdje bi se mogao izdvojiti citat jedne mame darovitog djeteta: „Oni su kao neke velike, velike sofisticirane mašine koje ne mogu ići bez puno goriva za svoje duše, umove i srca. Pazite da ih nahranite, da im date dosta prostora i širine da se razviju, ali i kad vam drže predavanje o imunološkom sustavu čovjeka ne zaboravite ih primiti i ljubiti kao ono što jesu – malena, bedasta dječica koja cvatu od jednostavne ljudske ljubavi.“

1.1. POVIJEST ISTRAŽIVANJA DAROVITOSTI

Teško je reći u kojem su povijesnom trenutku ljudi počeli obraćati pažnju na pojedince koji su svojim natprosječnim sposobnostima postizali zavidne rezultate u jednoj ili više kategorija ljudske djelatnosti. Ako se vratimo u prošlost na poznate filozofe Platona i Sokrata, vidimo početak razlikovanja sposobnosti kod ljudi. *Država* je temeljno djelo grčkog filozofa Platona i ona u najboljem svjetlu pokazuje promišljanja Platona kao idealističkog utopista. Platon govori da je *činjenica kako su ljudi po prirodi određeni da bolje rade neke poslove, te je ova činjenica i podjela rada preduvjet razvoja njegove države. Razlog stvaranja države leži u uzajamnom pomaganju ljudi radi zadovoljavanja životnih potreba i to na osnovi podjele rada, jer svako se razlikuje po prirodnim sposobnostima. Najprostija država sastoji se od malog broja građana, od kojih se jedni brinu za hranu, drugi za stan, treći za odjeću i obuću itd. Platon je podijelio svoju državu na klase, govorio je kako su najbolji u svom poslu oni koji su najpogodniji, tako je rekao da će vladar države biti iz redova čuvara. On je morao proći niz provjera sposobnosti i otpornosti na poroke. Platon još u svojoj Državi govori kako je prilikom dolaska na svijet svatko imao predispozicije za nešto, pri tome je rekao da je onima koji su sposobniji za vladanje prije njihova rođenja pomiješano zlato i zato su najdragocjeniji, pomoćnim snagama je prije rođenja pomiješano srebro, a zemljoradnicima i ostalim radnicima pomiješano je željezo i bakar. Naglasio je kako su svi srodni, te da bi se i od zlata mogao roditi srebrni i od srebra zlatni potomak i tako kod drugih. Nema manje vrijednih, samo su razlike u kompetencijama koje su im dane pri rođenju.*

Darovitost se počela proučavati tek u dvadesetom stoljeću. George (2004) navodi kako su se do 20. stoljeća pojedinci identificirali kao daroviti tek nakon što je dan doprinos društvu. Sir Frances Galton, Albert Einstein i Thomas Edison primjeri su darovitih pojedinaca koje se teško identificiralo. George (2004) navodi kako se Galton smatra ocem psihološkog testiranja te kako svi ljudi po svojoj prirodi zaprimaju informacije putem svojih osjetila, a smatrao je kako će najinteligentniji među njima imati i najrazvijenija osjetila. Stoga su daroviti pojedinci bili njegov glavni predmet interesa. Zauzevši ovakvo znanstveno stajalište, Galton (1869) je razvio niz zadataka kojima je mogao s velikom preciznošću mjeriti ono što je smatrao potrebnim. To su bili osjetni i motorički zadaci koji su se, iako vrlo pouzdani, naposljetku pokazali nedovoljno valjani. Francis Galton je bio jedan od prvih koji je pokušao napraviti test inteligencije. Njegov pokušaj je nastavio Binet, koji je pokušao sastaviti test kojim bi se

izdvojila i identificirala neinteligentna školska djeca. Alfred Binet i njegovi suradnici razvili su zadatke kojima su mjerili inteligenciju djece u pariškim javnim školama na samom početku 20. stoljeća (Binet i Simon 1914). Prema Binetovu mišljenju, jednostavni zadaci poput onih koje je koristio Galton nisu dovoljno dobro razlikovali odrasle i djecu i ujedno nisu bili dovoljno složeni za mjerenje inteligencije. Za razliku od Galtonovih osjetno-motoričkih zadataka, Binetovi zadaci su prvenstveno bili usmjereni na jezik, naglašavajući prosuđivanje, pamćenje, razumijevanje i rasuđivanje. Binet je već u prvu reviziju svog testa provedenu 1908. godine uključio zadatke namijenjene djeci od 3 do 13 godina; u sljedećoj reviziji iz 1911. godine test je proširen kako bi dobni raspon obuhvatio i 15-godišnjake te je uključio i 5 testova za odrasle neovisno o njihovoj dobi. Kamphaus i sur. 2005. (prema Flanagan, Kaufman 2012) navode kako to predstavlja prvi val u interpretaciji testova inteligencije, vođen praktičnim razmišljanjima i potrebom klasifikacije pojedinaca u zasebne grupe. Najpoznatije i dugo vremena najutjecajnije istraživanje započeo je američki psiholog Louis Terman 1921. godine, prateći napredovanje 1450 djece (u dobi između 7 i 15 godina), koja su po rezultatima u testu inteligencije predstavljala 1 % najboljih. Terman i njegovi suradnici analizirali su velik broj podataka o obrazovnom i profesionalnom postignuću, produktivnosti i općoj životnoj prilagodbi ove darovite djece do njihove zrele dobi.

1.2. PREPOZNAVANJE I KLASIFIKACIJA NADARENOSTI

Otkrivanje i identifikacija nadarenih učenika standardizirani je kontinuirani proces pri kojem se obuhvaća cijela populacija učenika i svi su potencijalni kandidati dok se ne utvrdi koji su od njih zaista daroviti i u kojem području (Koren 1989). Unutar istog tipa nadarenosti postoje bitne individualne razlike u vremenu njezina nastanka. Ovi postupci se u stručnoj literaturi nazivaju *procesnom dijagnostikom*.

Prema Korenu (1989), do sada su izrađene različite klasifikacije područja nadarenosti, ali je za praktične potrebe najpovoljnija ona koja dijeli nadarenosti prema sposobnostima:

- nadarenost u općim intelektualnim sposobnostima
- nadarenost u stvaralačkim (kreativnim) sposobnostima
- nadarenost u specifičnim školskim sposobnostima
- nadarenost u socijalnim i rukovodnim sposobnostima
- nadarenost u umjetničkim sposobnostima
- nadarenost u psihomotornim sposobnostima.

Svako navedeno područje ima neke dominantne karakteristike koje mu daju određeni identitet. Kategorizacija nadarenih pojedinaca prema navedenim karakteristikama ima više orijentacijski karakter, ali je i važna radi daljnjeg usmjeravanja. Karakteristike koje se ubrajaju u opće intelektualne sposobnosti su bogatstvo rječnika, veliki fond različitih informacija, logično zaključivanje, lako učenje. Izrazita natprosječnost nekog učenika u tim ili sličnim sposobnostima svrstava ga u nadarene u tom području. Jedan dio tih osobina može se utvrditi testovima inteligencije. Kod ovih učenika ne mora nužno značiti da imaju izvanredan školski uspjeh, pogotovo ne u svim predmetima. Kada govorimo o nadarenosti u stvaralačkim (kreativnim) sposobnostima, pri tome se misli na maštovitost, čestu improvizaciju, produktivnost i kreativnost. Bitna je stvaralačka sposobnost. Čudina-Obradović (1991) navodi kako se kod područja specifičnih školskih sposobnosti nadarenošću smatraju specifične nadarenosti, talenti za pojedino područje, široka obaviještenost u području vlastitih interesa, brzo shvaćanje. Ta djeca imaju potrebe za diferenciranim programima i obrazovnim uslugama. Budući da djeca većinu vremena provode u školi, važno je da ona podupire razvoj stvaralaštva. Učitelji imaju važnu ulogu u poticanju dječjeg stvaralaštva na nastavi. Trebaju planirati i organizirati nastavni proces na kreativan način. Ako učitelj i dalje poseže za tradicionalnim načinom poučavanja, koristeći frontalni oblik rada, poticanjem samo konvergentnog načina mišljenja, mala je vjerojatnost da će njegovi učenici naučiti stvaralački misliti i djelovati. Onaj koji zna što je stvaralaštvo i koji kreativno djeluje, moći će to prenijeti i na druge. Takav će učitelj svojim učenicima osigurati primjerene uvjete u kojima će različitim sadržajima, aktivnostima, tehnikama i metodama poticati stvaralačko mišljenje. Jedno od šest navedenih područja u kojima se može vidjeti nadarenost učenika je sposobnost vođenja i rukovođenja što se može uvrstiti u socijalne sposobnosti. Učenik ima visoka očekivanja od sebe i drugih, prihvaća odgovornost, ima organizacijske sposobnosti. Koren (1989) navodi da su za ovaj tip nadarenosti izrađeni posebni mjerni instrumenti kojima se utvrđuju sposobnosti tzv. *socijalnog vodstva*. Nadarenost učenika može se vidjeti i u nekim specifičnim oblicima izražavanja vlastitih osjećaja, ideja i raspoloženja. Takvi su oblici gluma, ples, likovna produkcija i sl., a talentiranost u tim područjima svrstava se u umjetničke sposobnosti. Sposobnost opažanja i motorne koordinacije, izvanrednost u osjećanju. Identifikaciju ovih učenika najčešće provode žiri i komisija te kompetentni stručnjaci, a za neka područja umjetnosti taj način je ujedno i jedino moguć. Kao primjer se može navesti Mozart, kojeg su nazivali i *čudom od djeteta*. Kao dječak je prije poznao note nego slova i već s tri godine počeo je skladati jednostavne pjesmice, a s pet održavati koncerte. Učitelji

razredne i predmetne nastave imaju dovoljno sposobnosti prepoznati glazbeno darovito dijete i uputiti ga, kao i njegove roditelje, na glazbeno obrazovanje. No, naglašavaju i koje su poteškoće u radu s darovitim učenicima. Nije pravilo da darovitost u glazbi uključuje i visoki kvocijent inteligencije. U istraživanju su provjereni stavovi učitelja razredne nastave općeobrazovne škole (N = 8) i učitelja instrumenta u glazbenoj školi (N = 8) o glazbeno darovitim učenicima. Učitelji su ispitani intervjuom. Učitelji instrumenta bili su vrlo precizni i upućeni u razumijevanje glazbenih sposobnosti. U svom nabrajanju ističu tjelesne, kognitivne i osobno emocionalne sposobnosti. Učitelji razredne nastave upućeni su u prepoznavanje vanjskih znakova glazbene nadarenosti, što je i njihova uloga. Oni tako najčešće navode sljedeće sposobnosti: čisto pjeva, točno svira na udaraljka, lako pamti melodiju, lako „hvata“ intonaciju, aktivan je na satu glazbene kulture, ima veći opseg glasa od ostalih učenika u razredu. Većina učitelja glazbene škole tvrdi da se glazbena darovitost primijeti odmah na početku školovanja. Svi ispitani se slažu s tim da glazbeno darovita djeca mogu biti lijena za vježbanje. Učitelji se više okreću teškoćama koje ima učitelj pripremajući se za rad s takvom djecom, npr.: teže je pratiti darovito dijete, pogotovo ako i sami niste daroviti, morate se dodatno pripremati za nastavu, pratiti najnoviju literaturu i stalno se stručno usavršavati (Šimunović 2013). Šesto područje nadarenosti su psihomotorne sposobnosti. Psihologima je već odavno poznato da su psihomotorne sposobnosti povezane s reagiranjem i prilagodbom pa testovi psihomotorike mogu biti korisni i za proučavanje osobina ličnosti, a bez utjecaja socijalno poželjnih odgovora, kao na upitnicima ličnosti (Gibson 1994). Najznačajniji doprinos istraživanjima fine psihomotorike dao je Fleishman. On je ustanovio 11 specifičnih faktora fine psihomotorike: dobra koordinacija udova, preciznost upravljanja, preciznost pokreta, mirnoća ruke, spretnost prstiju, orijentacija pri reagiranju. Budući da su te komponente u različitim kombinacijama ugrađene u različite sportske aktivnosti, to područje je najčešće obuhvaćeno nazivom *talentiranost za sport*.

Jedan od onih koji su drugačije prišli fenomenu ljudskih intelektualnih sposobnosti je psiholog Gardner. On je izradio teorijsku koncepciju u kojoj je ljudske sposobnosti podijelio u sedam vrsta i nazvao ih „sedam inteligencija“. Prema Gardneru (1993), to su:

1. verbalno-lingvistička inteligencija
2. logičko-matematička inteligencija
3. vizualno-spacijalna inteligencija
4. glazbeno-ritmička inteligencija
5. tjelesno-kinestetička inteligencija

6. intrapersonalna inteligencija
7. interpersonalna inteligencija.

Iako su inteligencije odvojene jedna od drugih, Gardner tvrdi kako te inteligencije vrlo rijetko djeluju samostalno. Umjesto toga, inteligencije se koriste istovremeno i međusobno se nadopunjavaju. Na primjer, plesač može biti odličan u svojoj glazbenoj umjetnosti: a) ako ima jaku glazbenu inteligenciju – razumije i osjeća ritam i varijacije u glazbi, b) interpersonalna mu inteligencija omogućuje shvatiti kako se ljudi plesom mogu nadahnuti, oduševiti kao i c) tjelesno-kinestetička inteligencija koja mu omogućuje agilnost i koordinaciju pokreta kako bi sve to uspješno spojio u uspješan pokret. Iako se susreo s brojnim kritikama, ovaj je autor radio na primjeni svoje teorije u praksi i obrazovanju. Zalagao se za uvođenje različitih metodologija i aktivnosti da se dođe do svih učenika, ne samo onih koji imaju razvijenu lingvističku ili logičku inteligenciju.

1.2.1. Višestruke inteligencije u školi

Djeca mogu učiti na različite načine, različitom brzinom i motiviranošću. Sva djeca imaju različite potrebe i sklonosti zbog velikih individualnih razlika među učenicima, učitelji bi trebali koristiti širok raspon nastavnih strategija. Nastavne strategije za npr. lingvističku inteligenciju su pripovijedanje, *brainstorming*, snimanje glasa ili verbalnoga govora na računalo, vođenje dnevnika. Višestruke inteligencije zahtijevaju da nastavnici budu otvoreni novim načinima razmišljanja i učenja. Oni moraju naučiti prenijeti poruku novim načinima, nastavnici moraju raditi na načinima kojima mogu pomoći učenicima ojačati njihova područja – inteligencije u kojima su slabiji. Učitelji trebaju misliti na sve inteligencije kao jednako važne. To je u velikoj suprotnosti s tradicionalnim sustavima obrazovanja koji obično daju naglasak razvoju i korištenju verbalne i matematičke inteligencije. Pristalice Gardnerove teorije tvrde da je bolji pristup procjena učenika koji će objasniti građu na vlastiti način – korištenjem različitih inteligencija, dok tradicionalni testovi (npr. višestruki izbor, kratki odgovor, esej...) zahtijevaju od učenika pokazati svoje znanje na predodređeni način.

1.3. IDENTIFIKACIJA DAROVITIH UČENIKA

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama u članku 63. nalaže svim školama u Hrvatskoj obvezu uočavanja, praćenja i poticanja darovitih učenika. U

školama je nužno organizirati proces identifikacije darovitih učenika kako bi se organizirao dodatni rad prema njihovim sklonostima, sposobnostima i interesima te kako bi se svakom učeniku s visokim potencijalom pružila prilika da ga razvije. Pravovremena identifikacija, kvalitetan odgojno-obrazovni rad te pozitivan odnos sredine prema nadarenim osobama, ključni su u cjelokupnom radu s ovom djecom. McGuigan (1991, prema Young i Tyre 1992) u longitudinalnoj studiji o učenicima visokih intelektualnih sposobnosti, došao je do zaključka da se veliki broj ove djece gubi jer ona napuštaju školu. Postavlja se pitanje zašto bi dijete iznadprosječnih sposobnosti napustilo školu ako školski program može savladati s pola muke. Odgovor se krije u neprepoznavanju njihovih iznadprosječnih sposobnosti i nezadovoljavanju osnovnih potreba ove djece. Veliki problem nadarenih učenika u školi je dosada. Oni često već znaju ono što se uči u školi i/ili stvari vrlo brzo razumijevaju, tako da im je višestruko ponavljanje istih stvari suvišno i dosadno. Hoće li dijete razviti svoju darovitost i iskazati je u nekom području svojih aktivnosti, osim u onome što ima prilikom rođenja, ovisi i o brojnim okolinskim utjecajima kojima će dijete biti izloženo tijekom života, posebice tijekom ranog djetinjstva. Definicija darovitih i talentiranih učenika upućuje na činjenicu da oni posjeduju izuzetne sposobnosti u nekoliko područja. Prema Cvetković-Lay (2002), identifikacija nadarene djece usmjerena je ka pravilnom uočavanju i utvrđivanju mogućnosti djeteta kako bi se primjereno zadovoljile njegove posebne odgojno-obrazovne potrebe kroz posebno planirane odgojno-obrazovne postupke. Početno uočavanje prvo primjećuju roditelji. Identifikacija nije jednostavan postupak jer se odlučuje o daljnjoj sudbini razvoja nadarenosti. Roedell, Jackson, Robinson (1980) navode kako osnovne pogreške u procjenama odgajatelja i nastavnika proizlaze iz precjenjivanja intelektualnih sposobnosti kod kooperativne, poslušne, komunikativne djece. Lakše je zapažanje umjerene nego ekstremno visoke nadarenosti. Neki od znakova nadarenosti su znatiželja, postavljanje mnogobrojnih pitanja, rano čitanje, izrazito dobro pamćenje, dobra memorija za melodije i složenije upute, lakoća izražavanja, bogat rječnik, smisljena i kvalitetna pitanja, smisao za humor, velika koncentracija i dugo bavljenje zadatkom, brzo usvajanje novih pojmova (Čudina-Obradović 1991). Osim toga, ova autorica navodi i neke negativne aspekte karakteristika nadarenosti, a to je moguća znatna razlika između motorne i intelektualne razvijenosti, što može frustrirati dijete, različiti oblici nediscipline kao reakcije na dosadu, moguća dosada koja proizlazi iz prevelike jednostavnosti aktivnosti u vrtiću i školi, moguća socijalna izoliranost. George (2004) navodi kako zbog različitosti područja u kojima se dijete može identificirati kao široko darovito ili uže talentirano ne iznenađuje činjenica da se za identifikaciju koriste mnogi izvori informacija. To

se može kategorizirati u tri glavna područja kao što je primjena mjernih skala i lista za provjeru, primjena različitih vrsta standardiziranih testova i nastavnikova procjena. Koren (1989) smatra da prožimanje identifikacijskih postupaka s različitim edukativnim postupcima (diferenciranje programa, obogaćivanje, izlaganje djeteta posebno osmišljenim aktivnostima i nedidaktičkim oblicima rada kao što je projekt), što predstavlja temelj procesne dijagnostike, smanjuje mogućnost pogreške pri prvom uočavanju i povećava vjerojatnost za naknadno uočavanje i prepoznavanje djece koja su u početnim postupcima ostala „prikrivena“.

Identifikacija darovite djece usmjerena je ka pravilnom uočavanju i utvrđivanju mogućnosti djeteta kako bi se primjereno zadovoljile njegove odgojno-obrazovne potrebe kroz posebno planirane odgojno-obrazovne postupke. Postupak koji škola koristi mora biti usko povezan školskim kurikulumom, programom i nastavničkim planom koji provodi. Postavlja se pitanje trebaju li učenici biti identificirani kako bi pripadali već postojećem programu ili bi učenici trebali biti identificirani zbog svojih mogućnosti, a program bi pritom trebao pokrivati njihove potrebe. Škole najčešće identificiraju darovite učenike koji odgovaraju već postojećem programu jer to iziskuje najmanje truda i izdataka, zaboravljajući pritom da imaju odgovornost obrazovati učenike na osnovi njihova potencijala, što nerijetko zahtjeva posebne programe. S identifikacijom darovitosti veoma je važno započeti u što ranijoj fazi djetetova života te je u tom kontekstu veoma važna suradnja roditelja i škole. Razlog tome nalazi se u činjenici da se do djetetove pete godine razvije 90 % moždanih stanica. Takve spoznaje o razvoju mozga i iskorištavanja intelektualnih potencijala vode zaključku o važnosti uloge roditelja u odgoju djece. Stoga se i ne kaže uzalud da je roditelj najvažniji djetetov učitelj. Upravo zbog navedenog, izuzetno je važno da prilikom upisa djeteta u školu, pedagog i ostali stručni suradnici, pa i sam učitelj, budu upoznati s dotadašnjim razvojem djeteta, njegovim sposobnostima i prepoznatim mogućnostima, potencijalima kako bi škole osigurale primjeren program odgoja i obrazovanja za svako pojedino dijete. Činjenica je da djeca dolaze u školu s različitim potencijalima i predznanjima te bi bilo idealno nastaviti. Liste za provjeru i skalu procjene popunjavaju roditelji gdje dobiju popis osobina i moraju naznačiti ako nešto od toga ima njihovo dijete. George (2004) navodi kako uobičajene procjene znaju biti subjektivne te ne govore o tome koliko dobro mora biti dijete da bi ga se smatralo darovitim. Kontrolna lista za provjeru može pomoći tako da roditelje i nastavnike upozori na mogućnost da su djecu pogrešno procijenili. Navedene karakteristike u listama ne bi se trebalo uzimati kao dokaz velike sposobnosti, treba imati na umu kako neki roditelji precjenjuju svoju djecu, no ako je u listama više toga zaokruženo kao

potvrđno, tada treba nastaviti s ispitivanjem sposobnosti učenika. Mjerne skale su pouzdanije od subjektivnijih općenitih kontrolnih lista za provjeru te sadrže podskale kao što su kreativnost, vodstvo, karakteristike motiviranosti i učenja, koje mogu imati visoku korelaciju jedna s drugom i karakteristikama darovite djece (George 2004). U ovom slučaju najčešće procjenjuju nastavnici. Koren (1989) iznosi primjer ljestvice pod nazivom *profnad*, koja daje profil darovitosti određenog učenika. U ovu je ljestvicu uključeno svih šest ranije spomenutih područja darovitosti, a svakom tom području priključeno je po osam opisa osobina ponašanja. Na ljestvici od četiri stupnja nastavnik ocjenjuje razvijenost svake osobine, pri čemu prva dva stupnja ne ukazuju na darovitost, treći stupanj najavljuje neke znakove darovitosti, a četvrti pokazuje značajne simptome darovitosti. Pomoću sume bodova za pojedina područja, izdvajaju se pojedinci koji se u jednoj ili više kategorija mogu svrstati pod darovite (oni koji u pojedinoj kategoriji imaju 20 i više bodova), a zatim se za svakoga od njih izradi profil njihove darovitosti. Pod testiranjem se podrazumijeva stručna primjena standardiziranih mjernih instrumenata za utvrđivanje i mjerenje sposobnosti i ostalih osobina ljudi. Za svaki standardizirani mjerni instrument zna se što se njime mjeri, koliko je pouzdan u onome što mjeri, koliko je osjetljiv u diferenciranju različitih ispitanika u predmetu mjerenja, koliko su objektivni podaci koji se njime prikupljaju te da upravo takvi instrumenti omogućuju utvrđivanje položaja svakog ispitanika s obzirom na mjerenu sposobnost ili osobinu (Koren 1989). Utvrđivanje darovitosti putem testova provode psiholozi, a samo testiranje sastoji se od verbalnog i neverbalnog dijela. Koriste se različiti testovi: a) testovi za utvrđivanje opće mentalne razvijenosti (inteligencije), b) testovi za utvrđivanje posebnih intelektualnih sposobnosti, c) testovi za utvrđivanje specifičnih sposobnosti itd., a svaki bi trebao obuhvatiti širok spektar djetetovih verbalnih i neverbalnih sposobnosti. Primjerice, George (2004) predlaže kao najbolji izbor testiranja za djecu prilikom testiranja inteligencije *Test kognitivnih sposobnosti – CAT*, no koriste se i *Ravenove progresivne matrice* i vokabularne skale ili *WISC*, dok se za testiranje kreativnosti koristi *Torranceov test kreativnog mišljenja* i *Urban-Jellenov Test kreativnog mišljenja – izrada crteža*. U istraživanju, Coleman (1985) je otkrio da je nastavnicima teže identificirati mlađu djecu kao darovitu nego stariju djecu srednjoškolske dobi. To je istraživanje mnoge iznenadilo. Identifikaciju bi trebalo stalno provoditi, a za dijete će to biti bolje. Niti jedna identifikacija nije savršena, ali ne činiti ništa aktivan je izbor te je to odluka da se zanemari jedan dio učeničke populacije. Svako dijete ima pravo na najbolji program, maksimalnu pažnju te najviše ljubavi i poštovanja.

1.3.1. Opasnosti od identifikacije

Pristup darovitoj djeci i u obrazovnom sustavu podrazumijeva posebne programe i aktivnosti usklađene s njihovim potrebama i potencijalima. Identifikacija i javno proglašavanje darovitih ima i svoje opasnosti: forsiranje i etiketiranje. I roditelji mogu imati nerealistična očekivanja i biti nametljivi. Takvi roditelji svoju motivaciju, želju za uspjehom i kriterije uspjeha nameću svom djetetu, čime mu oduzimaju inicijativu, odgovornost za pogreške i ponos zbog uspjeha. Sve to može poremetiti odnose između roditelja i djeteta, negativno utjecati na emocionalnu atmosferu koja kod djeteta može izazvati krivnju, strah, pad samopoštovanja i odbojnost prema nametnutoj aktivnosti što može rezultirati napuštanjem aktivnosti.

1.3.2. Etiketiranje

Opasnost koja može proizaći iz identifikacije je etiketiranje. Učenici koji su identificirani kao daroviti odstupaju od normale. Iako je to odstupanje u pozitivnom smislu, daroviti učenici ne nailaze uvijek na odobravanje i razumijevanje. Čudina-Obradović (1991) naglašava utjecaj svrstavanja učenika u grupu darovitih na obitelj, vršnjake, nastavnike i samog učenika. Za mnoge roditelje darovitost njihova djeteta predstavlja tešku odgovornost, ekonomsko i emocionalno iscrpljivanje te poremećaj skladnih obiteljskih odnosa. Roditelji često osjećaju strah, krivnju i preveliku odgovornost, a braća darovitog mogu se osjećati zapostavljeno, manje važno, nezadovoljno jer ne mogu postići tako visoke rezultate. Identifikacijom nadarenog djeteta mogu nastati promjene u obiteljskim ulogama, jer se gube granice između uloge roditelja i uloge djeteta. Negativne posljedice etiketiranja osjećaju i djetetovi vršnjaci jer su oni u skupini prosječnih ili nenadarenih. Najveći utjecaj na etiketiranje odnosio se na posljedice etiketiranja za samo nadareno dijete, za njegovu vlastitu sliku o sebi (Čudina-Obradović 1991). Česta je pojava da nadareno dijete samo sebe omalovažava i njegov razvoj je otežan zbog niskih samoprocjena.

1.3.3. Forsiranje

Čudina-Obradović (1991) navodi kako se u pojavi forsiranja najčešće radi o narušavanju principa primjerenosti. Prirodno rano učenje sadrži spontanost, interes i otkriće. Forsiranje ima elemente prisile, nametnutosti. Roditelji ponekad imaju prevelika očekivanja od djece i to može biti frustrirajuće za dijete jer smatra da nije „dovoljno dobro“. Dijete s kojim se roditelji forsirano bave davat će u usporedbi s drugom djecom dojam superiornosti. Forsirano dijete je rezultat karakteristika roditelja i proizlazi iz njihove potrebe za obranom pomoću kompenzacije. Ako se razvoj nadarenog djeteta odvija u klimi obiteljske kooperacije, uz minimum sukoba i maksimalnu slobodu vlastitog izražavanja, neće se smatrati da je razvoj forsiran, bez obzira na složenost sadržaja, količinu vremena i strogost u reguliranju vremena i zadataka, kako za dijete, tako i za čitavu obitelj.

1.4. DAROVITO DIJETE I OBITELJ

Djetinjstvo je faza života u kojoj su sve mogućnosti razvoja otvorene. Roditelji i odgojitelji svojim utjecajima i odgojem formiraju dijete u razvoju. Potrebno je s velikim oprezom pristupiti odgoju djeteta, ne sputavati ga i ograničavati u njegovim željama i mogućnostima. U procesu usvajanja znanja i spoznaja dijete koristi sve svoje raspoložive resurse, djeca upijaju sve oko sebe svojim osjetilima, pokretima i mislima. Roditeljska percepcija ovisi ponajprije o njihovim vlastitim osobinama, roditelji će najbolje percipirati signale sposobnosti s kojima imaju iskustva, koje cijene ili sami posjeduju. Zato će djeca s minimalnim znakovima sposobnosti koju ima jedan od roditelja imati više šanse razviti talent nego djeca koja pokazuju izrazite znakove darovitosti, a okolina ih ne prepoznaje. Kao što se brinemo o tome čime ćemo, kada i kako nahraniti dijete kako bi raslo i razvijalo se, tako je možda čak i potrebnije voditi računa o okruženju u kojem raste. Informacije iz svijeta koji okružuje dijete dolaze do mozga i stimuliraju njegov rad. Mozak bez informacija nije stimuliran, spoznaje se ograničavaju, a mozak se ne razvija u skladu sa svojim mogućnostima. Djeca i ljudska bića imaju potrebu za ljubavlju. Dječjoj inteligenciji ljubav je poticaj za razvoj. Najviše pogrešaka pri procjeni darovitosti veže se za socijalni status obitelji i ono što on djetetu pruža. Istraživanja koja su proučavala ovaj problem pokazala su da pri prepoznavanju darovite djece odgojitelji i učitelji najčešće precjenjuju djecu iz obitelji s visoko socioekonomskim i obrazovnim statusom, djecu roditelja s većim roditeljskim

ambicijama, a najčešće se podcjenjuju djeca iz obitelji s niskim socioekonomskim i obrazovnim statusom, djeca iz obitelji sa skromnijim roditeljskim ambicijama (Sekulić-Majurec i Cvetković-Lay 1998). U prvoj navali ponosa malo je roditelja koji shvate da je odgoj nadarenoga djeteta vrlo sličan odgoju djeteta s ozbiljnim poteškoćama (Sućeska-Ligutić 2006). Istraživanja dokazuju da su za uspjeh darovite djece najučinkovitije one obitelji koje pružaju toplinu, poticaj i podršku. Značaj utjecaja nasljeđivanja na javljanje darovitih pojedinaca često se preuveličava, posebno među nestručnjacima, a za to su vezane mnoge zablude. Najraširenija je da se često misli kako se daroviti pojedinac jednostavno rodi kao takav, zahvaljujući naslijeđu. Prema Sekulić-Majurec (1997), činjenica je da se darovita djeca nešto češće javljaju u obiteljima višeg socijalnog i obrazovnog statusa. Ali iz toga ne treba zaključiti da se ona češće i rađaju u takvim obiteljima, jer te pretpostavke ne potvrđuju provedena istraživanja. Danas se zna da se darovita djeca rađaju u obiteljima svih obrazovnih statusa. Istina je da je značaj naslijeđa nešto veći kad su u pitanju dispozicije za razvoj sposobnosti, a značaj okoline je veći kad je u pitanju razvoj specifičnih interesa za rad i radnu motivaciju te razvoj kreativnosti (Renzulli 1986). Suvremena poimanja darovitost promatraju se i kao socijalni, a ne samo kao biološki fenomen te je određuju kao nešto što se iskazuje dosljednim postizanjem iznadprosječnih uradaka u aktivnostima kojima se pojedinac bavi. Po njima, darovitost ne čine samo visoke sposobnosti već su uz njih, da bi se darovitost očitovala, nužne i neke osobine ličnosti, kao npr. specifična motivacija i kreativnost (Renzulli i Reis 1986, Sternberg i Lubart 1992).

Darovita djeca mogu imati poteškoća u obitelji. Darovito dijete postavlja velike zahtjeve pred svoje roditelje i nije im lako udovoljiti mnogobrojnim djetetovim interesima. Za odnose darovitog djeteta i obitelji pokazao se značajnim njegov položaj unutar obitelji, red rođenja, dob pa čak i spol darovitog djeteta i ostale djece u obitelji (Cvetković-Lay 2002). Bloom (1995) navodi kako roditelji ne smiju biti usmjereni samo na postignuća darovite djece nego moraju imati vremena za svoju djecu. Roditelji kojima je postignuće važno, ali ga sami nisu ostvarili u dovoljnoj mjeri, često svu svoju energiju usmjeravaju u postignuća svoje djece, što nije uvijek dobro za djecu. U uvodu svog romana *Ana Karenjina* Tolstoj je napisao: „Sve sretno obitelji nalikuju jedna drugoj, sve nesretne obitelji su nesretne na svoj način.“ To znači kako i neki daroviti nemaju sreću odrastati u pozitivnom te dobrom okružju i ozračju. Tri četvrtine iznimnih stvaratelja iskusilo je neku vrstu obiteljskog stresa u ranom djetinjstvu: siromaštvo, smrt ili razvod roditelja, odbačenost, zlostavljanje (Cvetković-Lay 2002). Goertzel (2007) je otkrio da je 88 % pisaca, 83 % pjesnika i 70 % umjetnika imalo vrlo teške

obiteljske uvjete odrastanja. Visoko kreativna djeca i djeca s visokim intelektualnim postignućima bitno se razlikuju i njihov odgoj pred roditelje može postaviti potpuno oprečne zahtjeve. Najbolji obiteljski pristup je onaj koji njeguje otvoreno i opušteno ozračje unutar kojeg se nagrađuje široka raznolikost postignuća djeteta. Razvoj svakog, pa i darovitog djeteta, zahtijeva „psihološki prostor“ koji stvaraju nenametljivi, fleksibilni i neautoritarni roditelji. Suprotnost tome su preambiciozni roditelji koji svojim pristupom i pritiskom djeluju destruktivno. Kada su obiteljska toplina i skrb dopunjeni pravilnim poticajima i očekivanjima, onda se može reći da je pronađen recept za optimalno okruženje razvoja talenta.

1.4.1. Suradnja roditelja i nastavnika

Škola nije jedina okolina u kojoj učenik boravi, odrasta, stječe nova iskustva i uči, nego je samo dio tog okruženja. Ostali sudionici u procesu su vjerske ustanove, sportska ili umjetnička udruženja i slično. Odgojitelji promatraju svako dijete, bilježe njegov emocionalni, intelektualni, tjelesni razvoj. Veoma je važna suradnja roditelja i učitelja. Prema Adžić (2011), suradnja škole i obitelji nije uvijek idilična i moguća zbog niza okolnosti koje ometaju suradnju: socijalna situacija, nesređeni obiteljski odnosi ili jednostavno indiferentnost jedne od strana koje bi trebale ostvariti suradnju u korist učenika čija bi dobrobit trebala biti svrhom takvoj suradnji. Svakako to vrijedi i za suradnju učitelja i roditelja darovitog učenika. Naglasak u takvoj suradnji treba biti na obostranoj informiranosti o darovitosti i potrebama darovitog djeteta kako bi se svaka daljnja suradnja usmjerila dobrobiti i napredovanju darovitog djeteta. Svaki rad s darovitim učenicima treba proći određenu evaluaciju koja će uključivati i roditelje darovite djece kako je i kasnije navedeno. Suradnja je nužna i ključna za napredovanje nadarenog djeteta. Učitelji trebaju redovito kontaktirati roditelje djeteta, a po potrebi i školskog pedagoga i psihologa. Kako bi daroviti učenici dali svoj kreativni doprinos u područjima kojima se bave, treba razvijati njihovo stvaralačko mišljenje, poticati ih da ispituju, oslobađati ih straha od pogrešnih odgovora, ohrabrivati u davanju novih ideja te nikad ne ismijavati njihove neobične i originalne odgovore. Interakcija stručnih suradnika vrlo je važna jer dijete različito funkcionira individualno i u grupi, stoga je od velike koristi povratna informacija nastavnika koji dijete prati u socijalnom okruženju (Sekulić-Majurec 1997). Od velike važnosti je i sustavno praćenje napretka darovitih učenika – pri tome se misli i na roditelje, učitelje, stručnu službu i školu.

1.4.2. Poticanje i razvoj talenata i kreativnosti u školi

Suvremeni teoretičari darovitosti Sternberg, Renzulli i Gagne govore o poticanju razvoja kreativnosti kao suštini rada s darovitima. Oni preporučuju razlikovanje kreativne i akademske darovitosti u školi, jer su one bitno različite, a to bi trebalo utjecati i na izradu prikladnog programa. Ponekad ni učitelji pri identifikaciji često ne uzimaju u obzir kreativnost učenika. Dječja kreativnost može se poticati na načine kao što su slušanje djeteta, prilagođavanje programa, prihvaćanje ideja djeteta, poticanje samopouzdanja, ohrabrivanje misaonih vještina, treba cijeliti individualnost i otvorenost, djetetu treba dati dovoljno vremena za razmišljanje i pozitivne povratne informacije (George 1995). Brojni psiholozi, među kojima je Torrence (1980) zalažu se za metode učenja koje potiču kreativnost sa stajališta poticanja desnohemisferičnih i integriranih aktivnosti koje zahtijevaju aktivnost mozga u cjelosti. Paul Torrence je autor testa pod nazivom *Torrenceov test kreativnog mišljenja*. On je radeći s kreativnim pojedincima izradio kontrolnu listu za provjeru karakteristika među kojima su sposobnosti izražavanja osjećaja i emocija, uživanje u skupnim aktivnostima i sposobnost rada u grupi, rješavanje problema, služenje humorom te originalnost i ustrajnost u rješavanju problema. Urban i Jellen (1995) tvrde da se visoka kreativnost ogleda kao sposobnost stvaranja novog, neobičnog i iznenađujućeg proizvoda uočavanjem, obradom i uporabom što većeg broja dostupnih informacija. Clark (1988) navodi kako s darovitom djecom uvijek treba koristiti mnogo humora, oni ga obožavaju. Humor se općenito usko veže za kreativnost. Humor oslobađa kreativnost, razvija mišljenje, pridonosi kvaliteti rješavanja problema, poboljšava kvalitetu komunikacije, mobilizira na aktivnost i mobilizira energiju za rad, humor pomaže razvoju pozitivnog stava prema sebi i pozitivne slike o sebi. Škola je previše usmjerena na jednostrano, strogo logično, ciljno usmjereno mišljenje, a zanemaruje socijalne i emocionalne procese kroz koje učenici stječu iskustva u izražavanju osjećaja i u odnosu s drugima (Cropley 2001). Potrebno je uravnoteženje jedne i druge strane kako razvoj kreativnosti, koja ima intelektualne, emocionalne, socijalne i motivacijske elemente, ne bi bio ugrožen. Cvetković-Lay (2002) navodi kako kreativni učitelj potiče razvoj određenih osobina ličnosti učenika i načine reagiranja koji pridonose manifestiranju darovitosti i daljnji razvoj kreativnih sposobnosti. Da bi nastavnik mogao poticati razvoj kreativnosti učenika, on i sam mora odlučno vladati područjem kojim se bavi, biti osposobljen koristiti određene nastavne metode i tehnike, treba imati veliku ljubav i prema određenom području kojim se bavi i prema svom pozivu općenito. Kreativnost

uključuje neke od urođenih sposobnosti kao i osjetljivost na probleme i sposobnost definiranja; neki od njih su: fluentnost, fleksibilnost, originalnost, elaboracija (George 2004). Cvetković-Lay (2002) navodi kako je jedan od najvećih problema darovite djece u školi to što je njihovo funkcioniranje često ispod razine mogućnosti, odnosno nesklad između niskih školskih postignuća i visokog potencijala učenika pokazanog na testovima. Ovakvoj djeci je najbolji učitelj onaj koji potiče kreativnost, nagrađuje divergentno mišljenje, izražava entuzijazam prema svom pozivu, komunicira sa svojim učenicima. Fleksibilnost u pogledu korištenja vremena i promjene rasporeda također je važna u poticanju kreativnosti. Sam kreativni proces opisao je Wallas 1926. godine (prema Čudina-Obradović 1991) u četiri glavne faze: 1. *Preparacija* – počinje stvaranjem zbirke informacija, uviđanjem problema i formuliranjem zadataka. 2. *Inkubacija* – predstavlja interni, nesvjesni proces asocijacije novih sa starim informacijama. Prividno se prekida svjestan rad na problemu. Po suvremenim objašnjenjima, u ovoj fazi dolazi do „isključivanja” sposobnosti verbalnog analiziranja i logičkog zaključivanja, a „uključivanja” sposobnosti stvaranja i slobodnoga kombiniranja intuitivnih predodžbi. Prema Stevanovićevu mišljenju, to je neka vrsta sazrijevanja, slijeganja, sređivanja pri čemu se javljaju različite ideje o rješenju problema. 3. *Illuminacija* – pojava tzv. aha-fenomena, tj. iznenadne ideje o rješenju problema. U ovoj fazi bit problema postaje jasna, dolazi do neočekivanog, iznenadnog otkrića. Ovu fazu karakteriziraju procesi odabiranja, opažanja, reproduciranja, produciranja i konstruiranja. 4. *Verifikacija* – faza u kojoj se provjerava stvarna vrijednost i održivost rješenja, ideje, hipoteze, djela, dakle produkta. Iz opisa ovih faza vidljivo je da se u kreativnom procesu izmjenjuju faze verbalno-logičkog mišljenja i divergentnog mišljenja. Poučavanje kreativnosti samo je dio kompleksnog programa razvijanja talenata, a taj je program „područno specifično poučavanje“ (Čudina-Obradović 1991). U tom je sustavu osnovna ideja da se kreativnost shvaća kao odličnost postignuća, a da se ona ne može poučavati u nekom općem smislu kao neka opća sposobnost, nego se izražava kroz ovladavanje određenim područjem rada.

1.4.3. Razvoj sposobnosti

Danas je općenito prihvaćeno stajalište da je doseg razvojnih potencijala zabilježen u genetskom kodu, dakle prisutan je pri rođenju; ipak, psiholozi se slažu kako se u prve dvije, a možda čak i u prvih pet godina života događaju procesi čija kvaliteta djeluje na iskorištenje ovog maksimuma. Karakteristika rane faze je fantastična brzina učenja. Dječja vlastita aktivnost, a ne samo pasivno slušanje, ima veliku ulogu u razvoju. Zajedničko pjevanje majke

i djeteta pokazalo se najvažnijim za razvoj muzičke sposobnosti (Bloom 1992). Što je sposobnost složenija, što je više moždanih struktura u njoj sadržano, to će senzitivni period biti duži. Za razvoj sposobnosti bitno je da se dijete razvija u normalnim okolnostima koje će osigurati sve one podražaje koje očekuje živčani sustav ljudske vrste (Čudina-Obradović 1991). Pojačana ili intenzivna stimulacija u prve dvije godine života ima određeni utjecaj samo na povećanje senzorne osjetljivosti, koje mogu imati olakšavajući, ali ne naročito bitan utjecaj u početku razvoja nadarenosti.

1.5. PREDRASUDE O DAROVITOJ DJECI

Najčešće mitove i predrasude o darovitoj djeci analizirala je Winner (1996) te ih je razlučila od stvarnosti i znanstvenih činjenica. Unatoč relativno razvijenoj svijesti i prihvaćanju međuljudskih razlika, u današnjem svijetu i dalje su prisutne mnoge predrasude o svemu što je drugačije od uobičajenog. Stoga valja spomenuti neke od najčešćih predrasuda vezanih za darovitu djecu. Jedna od glavnih predrasuda je da darovita djeca imaju iznadprosječni kvocijent inteligencije (IQ). Djeca mogu biti iznimno likovno darovita a da pri tome nemaju visoki kvocijent inteligencije. Prema Cvetković-Lay (2002), jedan od dokaza da je darovitost za pojedino područje potpuno neovisna o kvocijentu inteligencije je ta da imamo darovite koje nazivamo *idiot-mudraci*, oni imaju nizak IQ, često su i autistični, ali su u nekom uskom području iznimno daroviti, npr. crtanje, sviranje glasovira. Idiot-mudraci su oblik neuravnoteženog i neravnomjernog, vrlo intenzivnog razvoja neke specifične sposobnosti. Oni već kao djeca pokazuju vrlo specijalizirane talente u jednoj vrlo uskoj sposobnosti, dok su im ostale najčešće zaostale (Čudina-Obradović 1991). George (2004, prema Gardner 1993) zaključuje kako je neobičan razvoj jedne sposobnosti rezultat i urođenih sposobnosti i specifičnog treninga. Druga predrasuda je da su sva djeca darovita. Svako dijete ima svoje specifične sposobnosti, no ne možemo zato reći da je svako dijete darovito. Vjerovanje u to da je svako dijete darovito može dovesti do diskriminacije prema darovitima. Veća je pogreška ako se darovito dijete svrsta među nedarovite jer tu njegove mogućnosti ne dolaze do izražaja, nego ako neko nedarovito dijete stavimo među darovite. Kod intelektualno darovite djece problem je što u redovnom obrazovnom sustavu dobivaju malo ili nimalo posebnog obrazovanja primjerenoga njima jer se podrazumijeva ako je darovito da to dijete može učiti samo kod kuće. Cvetković-Lay (2002) navodi kako posebni programi za darovite teško mogu zadovoljiti posebne potrebe takve djece. Velike su razlike između djeteta s kvocijentom

inteligencije 180 i djeteta IQ 130. Oni ne pripadaju skupini s istim obrazovnim potrebama. Još jedna od predrasuda je da darovitu djecu stvaraju ambiciozni roditelji kada ih previše forsiraju. Bez potpore daroviti ne bi razvili svoje talente, roditelji su tu kao podrška, ohrabrivanje, ali roditelj ne stvara darovito dijete. Roditelji mogu uništiti talent djeteta kada pretvore svoj život u zastupanje djetetova talenta i forsiranja. Obiteljski međuodnosi utječu na oblike i načine očitovanja darovitosti tako da roditelji imaju veliku ulogu u smislu podrške, potpore i brige za darovito dijete, u slučaju zanemarivanja darovitog djeteta potisnut će se njegov razvoj. Još jedna od predrasuda je ta da darovita djeca zrače psihološkim zdravljem. George (2004) navodi kako je psiholog Terman (1947) stvorio idealiziranu sliku djeteta s visokim kvocijentom inteligencije kao popularnu, visoko moralnu, društveno zdravu osobu. No stvarnost pokazuje da i nije baš tako, jer su darovita djeca često izolirana i nesretna ako ne pronađu sebi slične. Darovito dijete koje nastavu sluša prema redovnom školskom programu vrlo brzo usvaja gradivo, koje mu djeluje u najmanju ruku dosadno, zbog čega postaje hiperaktivno, ometa tijek nastave i skreće pozornost na sebe. Time zapravo pokazuje da želi surađivati, ali na sebi prilagođenoj razini. Najlakši način da se ublaži raskorak između njihovih intenzivnih potreba i školskog programa je uvođenje dodatne literature za darovite učenike. Iznimno darovita djeca nemaju zajedničke interese sa svojim vršnjacima. Darovita djeca se razlikuju od drugih i svjesna su toga, često i kada pronađu sebi slične, ona ostaju usamljena. To ne mora biti nužno tako ako se darovito dijete uz pomoć odgajatelja i roditelja adaptira među vršnjake i samim time darovito dijete može pozitivno utjecati na ostale učenike bez da se pri tome osjeća drugačije i da se ne vidi razlika među učenicima (Cvetković-Lay 2002). Još je jedna česta predrasuda, a to je kako djeca s teškoćama u razvoju moraju učiteljima biti važnija i zavređuju više pozornosti i organizirane skrbi nego darovita. Točno je kako darovita djeca mogu brže i lakše nadoknaditi neke nedostatke nego djeca s teškoćama u razvoju. Ali ponekad se i darovitost tumači kao „teškoća u razvoju“. Daroviti imaju specifične odgojno-obrazovne potrebe koje se ne smiju zanemarivati kako bi se njihov razvoj pravilno odvijao. Učitelji trebaju svakom učeniku pristupiti jednako, tj. ne smije se zanemarivati niti jednog učenika, bio on darovit ili s teškoćama. Ne može se reći što je lakše, a što teže – svaka teškoća zahtijeva posebnu brigu i drugačiji pristup pri učenju i pojašnjavanju.

1.6. STANJE, POTREBE I PROBLEMI U RADU S DAROVITIM UČENICIMA

U tranzicijskim zemljama poput naše, sa slabim gospodarstvom kao što je Srbija, Crna Gora, BiH, nema sveobuhvatne i sustavne brige o darovitim i talentiranim učenicima, već je ona prepuštena različitim parcijalnim rješenjima, a upravo je u takvim zemljama briga o ovim učenicima od ključnog značaja u smislu ljudskoga kapitala sposobnog za pokretanje gospodarstva i drugih djelatnosti u zemlji. Neke druge tranzicijske zemlje kao što je Mađarska, s druge strane, umrežile su sustav darovite i talentirane djece, mladih i stručnjaka te povlače velika sredstva iz EU fondova za različite programe rada s njima (Cvetković-Lay 2014). Iako zakonska regulativa Srbije, kao i ona Hrvatske, omogućuje poticanje i podršku darovitoj i talentiranoj djeci kroz mnoge oblike i načine odgojno-obrazovnog rada, ne postoji sveobuhvatan sustav stipendiranja i nagrađivanja s utvrđenim kriterijima selekcije na različitim obrazovnim razinama. Zakonskom regulativom nisu precizirani načini i procedure identifikacije i praćenja ovih učenika. Ne postoje posebna ulaganja u dodatne programe i rad s darovitima i talentiranima, a sam proces ostaje na velikoj podršci obitelji darovite i talentirane djece te na nivou entuzijazma pojedinačno motiviranih učitelja/nastavnika (Grandić i Letić 2009). Prema Nikčević-Milković, Jerković, Rukavina (2016, u objavi), osnovni preduvjet uspješnog rada s darovitim i talentiranim učenicima su osposobljeni i profesionalni učitelji i nastavnici. Stoga je važno razviti specijalizirane kadrove (savjetnike, mentore, specijaliste) u školama te mrežu takvih stručnjaka u odgojno-obrazovnom sustavu. Učitelji i nastavnici trebali bi biti osposobljeni za realizaciju diferenciranih programa, za procese integracije kurikuluma, za realizaciju različitih nastavnih strategija i individualizaciju nastave, znati permanentno poticati samostalnost, samoregulaciju i samoevaluaciju učenika, znati učenike naučiti kako timski raditi te znati pridobiti roditelje na partnerstvo u radu škole. Jurišević i Pižorn (2016) na uzorku od 1130 učitelja i nastavnika u Sloveniji pokazuju da je njima u radu s nadarenim učenicima osobno važno: a) imati nove stručne i osobne izazove, b) poslovi s ovim učenicima su im jako važni, ali često za njih nemaju vremena, c) kod skrbi za darovite im je važna komunikacija s roditeljima te djece, ali i drugim učiteljima i nastavnicima te im je važna d) skrb za cjeloviti razvoj ove djece. U Sloveniji država odvaja 17.28 eura po djetetu za identifikaciju darovitih te je identificirano 25 % ove djece (Nikčević-Milković, Jerković, Rukavina 2016, u objavi).

2. METODE ISTRAŽIVANJA

2.1. Cilj i hipoteze istraživanja

Autorice Nikčević–Milković, Jerković i Rukavina (2016, u objavi) konstruirale su *Upitnik o stanju i potrebama rada s darovitim učenicima* koji mjeri tri interpretabilna faktora: 1. posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima, 2. neposredni rad i poticanje darovitih učenika od strane učitelja/nastavnika, stručno usavršavanje i društvena briga o darovitima i 3. identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika.

U ovom istraživanju proučili smo tvrdnje koje pripadaju ovim trima faktorima. U tablicama smo izlučili one koje predstavljaju visoke rezultate na pojedinim tvrdnjama (više od 2,50) te smo osnovne deskriptivne podatke iznijeli za sve profile nastavnika: učitelje razredne nastave, nastavnike predmeta prirodoslovnog smjera, nastavnike predmeta društvenog smjera, nastavnike predmeta humanističkog smjera i nastavnike predmeta umjetničkog smjera u osnovnoj školi. Također, cilj ovog istraživanja bio je i ispitati rezultate na tvrdnjama pojedinih faktora za nastavnike koji su imali različito obrazovanje o darovitim i talentiranim učenicima te za nastavnike s različitim godinama staža. Tamo gdje su razlike očite, inferencijalnom statistikom izračunali smo statističku značajnost razlika.

Iz ranijih rezultata istraživanja, prema rezultatima Perković-Krijan i Borić (2015) poznato je koliko su učitelji zainteresirani za teme iz područja darovitosti te kako najmanje iskusne učitelje (0 – 4 godine radnog staža) više zanimaju navedene teme u odnosu na njihove najiskusnije kolege (30 – 44 godine radnog staža), odnosno da je zanimanje veće kod učitelja sa završenim petogodišnjim studijem u odnosu na učitelje sa završenim dvogodišnjim studijem. Prema Adžić (2011), u proteklih nekoliko godina u hrvatskim školama vraća se svijest o potrebi usmjerenosti na darovite, pa se naglasak stavlja na neke zapostavljene oblike i načine rada s njima.

2.2. Sudionici istraživanja

Ukupni uzorak sačinjavao je 378 učitelja razredne nastave i nastavnika predmetne nastave različitog profila iz 19 osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. Republika Hrvatska za potrebe istraživanja podijeljena je u tri regije: južna, srednja i sjeverna, a broj

učitelja/nastavnika po regijama je sljedeći: a) južna regija N = 88 (23,28 %), b) srednja regija N = 218 (57,67 %) i c) sjeverna regija N = 72 (19,05 %). S obzirom na profil nastavnika, u uzorku su: a) učitelji razredne nastave N = 163 (43,12 %), b) nastavnici predmeta prirodoslovnog područja N = 74 (19,58 %), c) nastavnici predmeta društvenog područja N = 82 (21,69 %), d) nastavnici predmeta humanističkog područja N = 48 (12,70 %) i e) nastavnici predmeta umjetničkog područja N = 10 (2,64 %). S obzirom na godine staža učitelja/nastavnika, u uzorku su: a) oni s manje od 5 godina staža N = 83 (21,96 %), b) oni od 5 do 10 godina staža N = 85 (22,49 %) i c) oni s više od 10 godina staža N = 206 (54,50 %). S obzirom na obrazovanje o darovitima, u uzorku su učitelji/nastavnici: a) koji imaju osnovno obrazovanje (dobiveno tijekom studija) N = 74 (19,58 %), b) koji su se dodatno usavršavali u radu s darovitim učenicima N = 36 (9,52 %), c) koji su samostalno proučavali darovitost N = 93 (24,60 %), d) koji imaju kombinirano obrazovanje N = 142 (37,56 %) i e) ništa od navedenog N = 33 (8,73 %). Od ukupnog uzorka 378 učitelja/nastavnika izdvojili smo relevantne podatke vezane za ponašanja prema darovitim/talentiranim učenicima u osnovnim školama te obrazovanju učitelja u domeni nadarenosti s obzirom na godine staža.

2.3. Postupak

Tijekom školske godine 2015./2016. godine ispitano je 378 učitelja razredne nastave i nastavnika predmetne nastave različitog profila iz 19 osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. Učitelji su riješili *Upitnik o stanju i potrebama rada s darovitim učenicima* (Nikčević-Milković, Jerković i Rukavina 2016, u objavi) koji je odaslan u 30-ak osnovnih škola diljem Hrvatske po slučaju s ciljem prikupljanja što većeg broja podataka. Iz 19 škola dobiveni su uredno popunjeni upitnici čiji su rezultati uneseni u statistički paket *Statistika 12* u kojem su i obrađeni.

2.4. Instrument

Prema Nikčević-Milković, Jerković i Rukavina (2016, u objavi) u predistraživanju su sudjelovale tri osnovne škole: *Dr. Jure Turića* iz Gospića (N = 54), *Ostroga* iz Kaštel Lukšića (N = 29) i *Ivana Duknovića* iz Marine (N = 26) gdje je na uzorku od 110 učitelja i nastavnika primijenjena preliminarna forma upitnika o stanju i potrebama rada s darovitim učenicima čije su čestice producirane na temelju uvida u znanstveno-stručnu literaturu o radu s darovitim i talentiranim učenicima. Napravljena je faktorska analiza preliminarne forme upitnika kako

bismo dobili konačnu formu upitnika. Nakon konstrukcije upitnika u predistraživanju, u glavnom dijelu istraživanja ovaj upitnik odaslan je u 30-ak osnovnih škola diljem Hrvatske po slučaju s ciljem prikupljanja što većeg broja podataka. Škole su se dobrovoljno opredijelile na sudjelovanje u istraživanju te je cijeli postupak bio anonimn i dobrohotan. Konačna forma ovog upitnika ima 40 pitanja i on se nalazi u *Prilogu*. Odgovore na tvrdnje u upitniku sudionici istraživanja davali su na Likertovoj skali od 5 stupnjeva, gdje 1 znači „uopće ne“, a 5 znači „u potpunosti da“.

3. REZULTATI I RASPRAVA

Za potrebe ovog diplomskog rada, za profile učitelja razredne nastave te profesora društvenog, humanističkog, prirodoslovnog i umjetničkog smjera izračunali smo osnovne deskriptivne podatke: aritmetičku sredinu (M), mod (D), raspon varijance (R) i standardnu devijaciju (SD) za pojedine tvrdnje unutar tri faktora *Upitnika o stanju i potrebama rada s darovitim i talentiranim učenicima u osnovnoj školi* (Nikčević-Milković, Jerković i Rukavina 2016, u objavi). Faktorska analiza ovog Upitnika pokazuje da on mjeri tri interpretabilna faktora: F1 – posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima, F2 – neposredni rad i poticanje darovitih učenika od strane učitelja/nastavnika, stručno usavršavanje i društvena briga o darovitimima i F3 – identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika.

Tablica 1. Raspodjela čestica *Upitnika o stanju i potrebama rada s darovitim učenicima* u tri izlučena faktora

FAKTOR	REDNI BROJ PRIPADAJUĆE ČESTICE	CRONBACH ALPHA
F1- Posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima	19.,20.,21.,22.,23.,24.,25.,26.,27.,28.,29.,30.,32.,33.,34.	0,90
F2 - Neposredni rad i poticanje darovitih učenika od strane učitelja/nastavnika, stručno usavršavanje i društvena briga o darovitimima	3.,4.,5.,31.,35.,36.,37.,38.,39.,40.	0,69
F3 – Identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika	1.,8.,9.,10.,11.,12.,13.,14.,16.,17,18.	0,78

Prema autoricama ovog upitnika, pouzdanost unutarnje konzistencije upitnika tipa Cronbach alpha je visoka (Cronbach alpha iznosi 0,83). Konačna forma upitnika ima 40 čestica, primjenjiva je za osnovne i srednje škole. Čestice upitnika pod rednim brojem 3. i 4. negativno su formulirane, tako da se rezultat na njima iskazuje obrnuto.

3.1. OBJAŠNJAVANJE MJERA CENTRALNE TENDENCIJE

3.1.1. Aritmetička sredina

Aritmetička sredina (M) je jedna od najčešćih i najpoznatijih mjera „prosjeaka“ i ona ujedno pripada u vjerojatno jedan od najčešće izvođenih računa za statističke potrebe (Petz 2002: 45).

Osnovna formula za izračunavanje aritmetičke sredine glasi:

$$\text{ARITMETIČKA SREDINA} = \frac{\text{SUMA SVIH REZULTATA}}{\text{BROJ REZULTATA}}$$

3.1.2. Dominantna vrijednost

Dominantna vrijednost (D) je ona vrijednost koja je u nizu mjerenja najčešće postignuta (dakle koja „dominira“). Prednost dominantne vrijednosti pred aritmetičkom sredinom je u tome što na nju ne utječe ni broj ni vrijednost rezultata, već samo frekvencija pojedinih rezultata. Ako imamo rezultate grupirane u razredu, aproksimativna dominantna vrijednost je sredina onog razreda koji ima najveću frekvenciju (Petz 2002: 55).

3.2. OBJAŠNJAVANJE MJERE VARIJABILNOSTI

3.2.1. Raspon

Najjednostavnija, ali i najnetočnija mjera grupiranja rezultata oko neke srednje vrijednosti je tzv. raspon (R), tj. razlika između najvećeg i najmanjeg rezultata (Petz 2002: 59).

3.2.2. Standardna devijacija

Standardna devijacija (SD) je mjera koja pokazuje kako se gusto rezultati nekog mjerenja grupiraju oko aritmetičke sredine. Koristi se uz aritmetičku sredinu kao mjeru centralne tendencije i ima smisla ako su rezultati normalno distribuirani ili barem približno normalno. Standardna devijacija uzorka

$$s' = \sqrt{\frac{(x_1 - \bar{x})^2 + (x_2 - \bar{x})^2 + \dots + (x_n - \bar{x})^2}{n}}$$

Po pojedinim faktorima bit će prikazane sve tvrdnje (koje spadaju u pojedini faktor) i za njih izračunani osnovni deskriptivni podatci. Rezultati će se prikazati tablično i grafički.

3.3. REZULTATI UČITELJA RAZREDNE NASTAVE

3.3.1. Deskriptivni podatci tvrdnji na pripadajućim faktorima Upitnika za učitelje razredne nastave

Tablica 2. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 1. faktoru *Posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima* procijenjene od strane učitelja razredne nastave

BROJ TVRDNJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
19.	Primjenjujete li rad na projektima za darovite/talentirane učenike.	2.67	3.27	4	3
20.	Primjenjujete li rad u malim grupama za darovite/talentirane učenike.	4.11	3.62	4	4
21.	Primjenjujete li rad s mentorom za darovite/talentirane učenike.	2.71	4.70	4	3
22.	Postoji li u Vašoj školi grupiranje darovitih/talentiranih učenika u homogene skupine.	2.15	5.20	4	1
23.	Postoji li u Vašoj školi baza podataka o darovitoj/talentiranoj djeci.	2.04	7.49	4	1

24.	Prati li se sustavno napredak darovitih/talentiranih učenika u Vašoj školi.	2.52	5.79	4	3
25.	Postoje li neki posebni programi rada s darovitim/talentiranim učenicima u Vašoj školi.	2.42	5.94	4	3
26.	Posebne programe rada s darovitim/talentiranim učenicima u mojoj školi provodi stručno razvojna služba.	2.59	3.71	4	1
27.	Posebne programe, oblike i metode rada s darovitim/talentiranim učenicima u mojoj školi provode isključivo učitelji/nastavnici.	3.36	4.25	4	4
28.	Postoje li izborni predmeti u Vašoj školi koje potencijalno odabiru darovita/talentirana djeca.	3.02	5.11	4	4
29.	Jeste li ikada u školi dobili neka financijska sredstva za rad s darovitim/talentiranim učenicima.	1.76	6.33	4	1
30.	Jeli Vaša škola opremljena dodatnom opremom za rad s darovitim/talentiranim učenicima.	2.23	4.89	4	2
32.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi prije svega voditi svaka škola.	4.11	1.01	4	4
33.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj bi trebao voditi grad za učenike svih škola.	3.78	4.89	4	4
34.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi voditi županija za sve svoje škole.	3.79	4.84	4	4

Legenda:

M – aritmetička sredina

D – MOD

R – raspon

SD – standardna devijacija

Sve rezultate koji su u rasponu od 3 do 5 uzimamo kao visoke jer Likertova skala odgovora pruža mogućnost odgovora od 1 do 5.

Prema osnovnim deskriptivnim podacima, vidimo da učitelji razredne nastave u cijeloj Hrvatskoj najviše primjenjuju *rad u malim grupama* za darovite/talentirane učenike (M = 4,11; SD = 3,62), *posebne programe, oblike i metode rada* s nadarenim učenicima u školama *provode nastavnici* (M = 3,36; SD = 4,25) i *stručni suradnici* (2,59; SD = 3,71) te smatraju da bi *brigu o nadarenim učenicima trebala prije svega voditi svaka škola* (M = 4,11; SD = 1,01), *potom grad* (M = 3,78; SD = 4,89) i *županija* (M = 3,79; SD = 4,84). U školi se organiziraju *izborni predmeti* koje odabiru ovi učenici (M = 3,02; SD = 5,11). Osim toga, učitelji visoko procjenjuju da s darovitim/talentiranim učenicima rade *projekte* (M = 2,67; SD = 3,27), potom primjenjuju *rad s mentorom* (M = 2,71; SD = 4,70), *sustavno se u školi prati napredak* ovih učenika (M = 2,52; SD = 5,79).

Tablica 3. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 2. faktoru *Neposredni rad i poticanje darovitih/talentiranih učenika od strane učitelja/nastavnika, stručno usavršavanje i društvena briga o darovitim* procijenjene od strane učitelja razredne nastave

BROJ TVRDNJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
3.	U radu s darovitim učenikom imao/la sam problema	2.15	4.97	4	2
4.	Smatram da osobno svojim radom mogu znatno pridonijeti napretku i motivaciji darovitog ili talentiranog učenika.	3.67	2.46	4	4
5.	Svojim radom kao učitelj/nastavnik mogu poticati kreativnost darovitog/talentiranog učenika.	4.10	3.62	3	4
31.	Smatrate li da je skrb o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj nije na zavidnoj razini.	3.76	6.30	4	5
35.	Briga o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi se voditi na razini države.	4.04	0.88	4	4
36.	Imam izražen interes i potrebu za stručnim usavršavanjem u području darovitosti.	3.67	1.80	4	4
37.	U radu s darovitim/talentiranim učenicima potrebna mi je veća podrška stručno-razvojne službe.	3.74	1.20	4	4

38.	Volio/la bih raditi posebne programe darovitim/talentiranim učenicima.	3.56	3.50	4	4
39.	Iako se u mojoj školi ne radi s darovitim učenicima sam/a pokušavam identificirati takve učenike na predmetu koji predajem i dodatno raditi s njima.	3.58	2.44	4	4
40.	Smatram da posebni programi za nadarene nemaju smisla.	2.71	1.18	4	1

Učitelji razredne nastave smatraju da *vlastitim radom mogu znatno pridonijeti napretku i motivaciji nadarenih učenika* ($M = 3,67$; $SD = 2,46$), smatraju da *mogu poticati kreativnost ovih učenika* ($M = 4,10$; $SD = 3,62$). Učitelji smatraju da *skrb o darovitim i talentiranim učenicima u Hrvatskoj nije nikako na zavidnoj razini* ($M = 3,76$; $SD = 6,30$), da bi se *briga o ovoj populaciji učenika trebala voditi na razini države* ($M = 4,04$; $SD = 0,88$). *Imaju izražen interes i potrebu za stručnim usavršavanjem u ovom odgojno-obrazovnom području* ($M = 3,67$; $SD = 1,80$), međutim u radu s ovim učenicima potrebna im je *veća podrška stručno-razvojne službe* ($M = 3,74$; $SD = 1,20$). *Voljeli bi raditi posebne programe s ovim učenicima* ($M = 3,56$; $SD = 3,50$) te oni *sami pokušavaju identificirati talentirane učenike i dodatno raditi s njima kada skrb o ovim učenicima nije organizirana na razini škole* ($M = 3,58$; $SD = 2,44$).

Tablica 4. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 3. faktoru *Identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika* procijenjene od strane učitelja razredne nastave.

BROJ TVRDNJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
1.	Imao/la sam darovitog učenika u razredu.	3.45	6.24	4	3
8.	Učenici u razredu sudjeluju u identifikaciji darovitih/talentiranih učenika.	2.74	2.26	4	3
9.	Sam daroviti/talentirani učenik je procjenitelj svoje nadarenosti.	2.75	4.80	4	3
10.	Identifikacija darovitih učenika u školi provodi se kad se primijeti njegova potencijalna	2.86	1.12	4	4

	darovitost/talent.				
11.	Identifikacija darovitih učenika provodi se u nižim razredima.	3.26	1.29	4	4
12.	Provodite li obogaćenje programa kao metodu rada s darovitim.	3.31	3.27	4	4
13.	Provodite li promjene u vlastitom načinu rada kao oblike rada.	3.91	0.96	4	4
14.	Provodite li usmjeravanje darovitih/talentiranih učenika na dodatne školske i izvanškolske aktivnosti.	3.66	3.40	4	4
16.	Primjenjuje li se u Vašoj školi preskakanje razreda kao oblik akceleracije za darovite učenike.	3.93	3.20	4	5
17.	Primjenjuje li se u Vašoj školi sažimanje predmeta kao oblik akceleracije za darovite učenike.	3.99	2.27	4	5
18.	Primjenjuje li se u Vašoj školi neki oblik dopisnog školovanja (npr. preko interneta) kao oblik akceleracije za darovite učenike.	3.96	7.98	4	5

Učitelji razredne nastave pretežno su imali darovite/talentirane učenike u razredu ($M = 3,45$; $SD = 6,24$), a uglavnom identifikaciju provode u nižim razredima osnovne škole ($M = 3,26$; $SD = 1,29$). Učitelji navode da obogaćuju programe u radu s ovim učenicima ($M = 3,31$; $SD = 3,27$), da mijenjaju vlastite načine i oblike rada s ovim učenicima ($M = 3,91$; $SD = 0,96$), te ih usmjeravaju na dodatne školske i izvanškolske aktivnosti ($M = 3,66$; $SD = 3,40$). U njihovim školama preskaču se razredi kao oblik akceleracije za ove učenike ($M = 3,93$; $SD = 3,20$), sažimaju se programi predmeta također kao oblik akceleracije ($M = 3,99$; $SD = 2,27$) te se primjenjuju neki oblici dopisnog školovanja (npr. preko interneta) ($M = 3,96$; $SD = 7,98$).

3.3.2. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima s obzirom na radni staž kod učitelja razredne nastave

Tablica 5. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod učitelja razredne nastave s manje od 5 godina radnog staža

UČITELJI RAZREDNE NASTAVE S MANJE OD 5 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
1 – osnovno obrazovanje tijekom studija	6
3 – samostalno proučavali	4
4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	13

Od 23 učitelja razredne nastave koji imaju manje od 5 godina radnog staža najviše njih je s nadarenim učenicima obrazovano *kombinirano* (djelomično tijekom studija, djelomično samostalno) ($f = 13$). Šest učitelja razredne nastave ima *osnovno obrazovanje* o nadarenim učenicima, a 4 su ovu temu proučavali *samostalno*.

Tablica 6. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod učitelja razredne nastave od pet do deset godina radnog staža

UČITELJI RAZREDNE NASTAVE OD 5 DO 10 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
1 – osnovno obrazovanje tijekom studija	13
2 – dodatno usavršavanje tijekom rada u školi	4
3 – samostalno proučavali	6

4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	8
---	---

Od 31 učitelja razredne nastave koji imaju od 5 do 10 godina radnog staža najviše njih je s nadarenim učenicima obrazovano *osnovno tijekom studija* ($f = 13$). Osam učitelja razredne nastave je obrazovano *kombinirano* (djelomično tijekom studija, djelomično samostalno). Šest učitelja razredne nastave je ovu temu *samostalno proučavalo* i četiri učitelja razredne nastave su imala *dodatno usavršavanje* tijekom rada u školi.

Tablica 7. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod učitelja razredne nastave s više od deset godina radnog staža

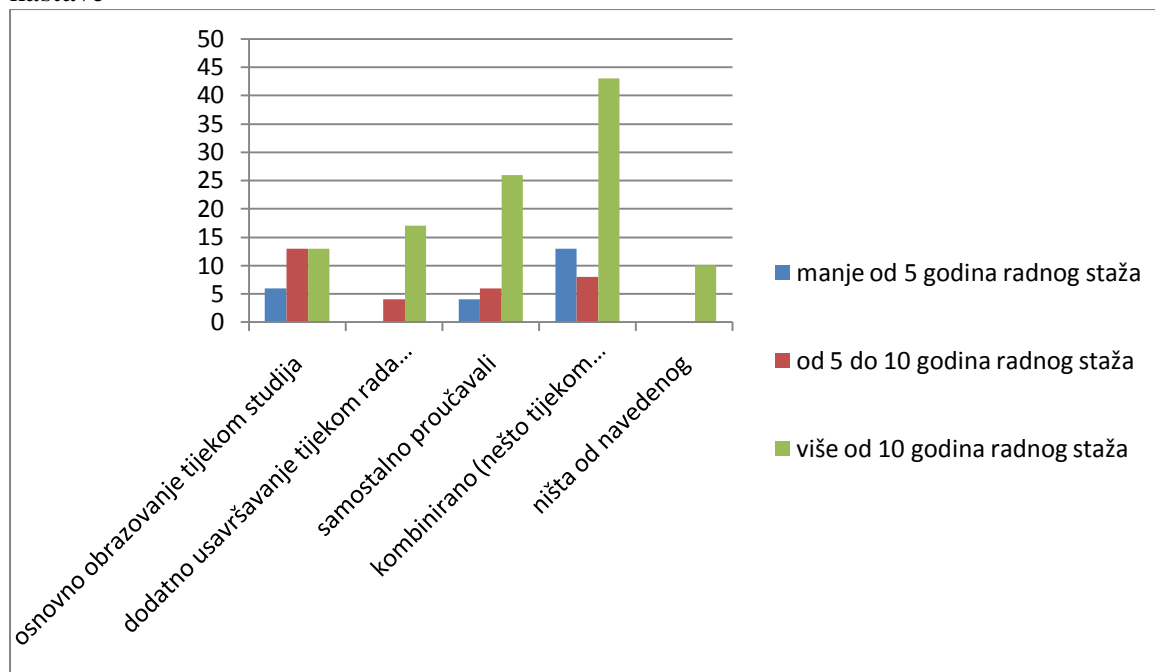
UČITELJI RAZREDNE NASTAVE S VIŠE OD 10 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
1 – osnovno obrazovanje tijekom studija	13
2 – dodatno usavršavanje tijekom rada u školi	17
3 – samostalno proučavali	26
4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	43
5 – ništa od navedenog	10

Od 109 učitelja razredne nastave koji imaju više od 10 godina radnog staža najviše njih je s nadarenim učenicima obrazovano *kombinirano* (djelomično tijekom studija, djelomično samostalno) ($f = 23$). Dvadeset i šest učitelja razredne nastave je ovu temu *samostalno* proučavalo. Sedamnaest učitelja/nastavnika ovu je temu *usavršavalo tijekom rada*

u školi, trinaest učitelja razredne nastave je imalo *osnovno obrazovanje tijekom studija*, deset učitelja razredne nastave je navelo kao odgovor „ništa od navedenog“.

3.3.3. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž učitelja razredne nastave

Graf 1. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž kod učitelja razredne nastave

Iz Grafa 1. vidljivo je da su učitelji razredne nastave s manje od 5 godina radnog staža najviše obrazovani kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno), a najmanje su samostalno proučavali. Učitelji od 5 do 10 godina radnog staža su najviše obrazovani tijekom studija, a najmanje su imali dodatno usavršavanje tijekom rada u školi. Učitelji s više od 10 godina radnog staža su najviše obrazovani kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno) i samostalno, a najmanje su obrazovani tijekom studija.

Od 378 ispitanika njih 163 su učitelji razredne nastave. Iz ovoga grafa je vidljivo kako su učitelji s manje od 5 godina radnog staža i učitelji s više od 10 godina radnog staža najviše kombinirano obrazovani, dok su svi učitelji razredne nastave imali malo usavršavanja tijekom rada u školi.

Iz tablice od 5. do 7. vidi se da što je veći broj godina staža učitelja razredne nastave, to je veći broj onih koji su se samostalno, informalno obrazovali u području nadarenosti. Prema rezultatima Perković-Krijan i Borić (2015), pokazuje se da učitelji općenito imaju

neutralan stav prema darovitima, što znači da nastavnici prepoznaju potrebe, podršku i socijalne vrijednosti za darovite. U ovom istraživanju sudjelovalo je 209 nastavnika osnovnih škola iz 18 škola Brodsko-posavske županije (što je 50,48 % od ukupnog broja učitelja u ovoj županiji). U dobi između 24 do 65 godina prosječna dob nastavnika je 41,61 sa standardnom devijacijom 12,36. Broj godina predavačkog iskustva u rasponu je od 0 do 44 godine, prosječno 17,04 godina. Što se tiče njihova obrazovanja, 44,5 % ispitanika sudjelovalo je u dvogodišnjem školovanju, 46,4 % nastavnika imalo je četiri godine studija i 9,1 % petogodišnje studije. Godine nastavne prakse i razine obrazovanja pokazale su značajne razlike u vezi s uočenim znanjima o darovitosti stečeno kroz formalno ili neformalno obrazovanje. Rezultati pokazuju da učitelji s petogodišnjim obrazovanjem i nastavnici s do 16 godina nastavnog iskustva teme o darovitosti proučavaju više nego učitelji s više od 16 godina nastavnog iskustva. Nastavnici koji imaju više od 16 godina radnog staža stječu znanja o darovitosti kroz individualno usavršavanje. Nastavnici s dvogodišnjim školovanjem dobivaju znanja o darovitosti na stručnim skupovima i kroz individualni napredak, više nego što to čine učitelji s obrazovanjem u četiri ili pet godina. Rezultati pokazuju kako su učitelji poprilično zainteresirani za svih pet tema iz područja darovitosti. Od ponuđenih tema, one koje ih najviše zanimaju su *načini rada s darovitim učenicima u sklopu redovite nastave*, *načini identifikacije darovitih učenika*, a najmanje *akceleracija*. Prema njihovim procjenama, tijekom studija i stručnih skupova, teme o darovitosti su podjednako malo obrađene. Analiza rezultata koliko su učitelji zainteresirani za teme iz područja darovitosti pokazale su kako najmanje iskusne učitelje (0 – 4 godine radnog staža) više zanimaju navedene teme u odnosu na njihove najiskusnije kolege (30 – 44 godine radnog staža), odnosno da je zanimanje veće kod učitelja sa završenim petogodišnjim studijem u odnosu na učitelje sa završenim dvogodišnjim studijem. Rezultati pokazuju kako su učitelji s radnim iskustvom do 16 godina tijekom studija više obrađivali teme iz područja darovitosti u odnosu na kolege sa stažem dužim od 16 godina, odnosno kako su učitelji u dvogodišnjem učiteljskom obrazovanju značajno manje obrađivali teme iz područja darovitosti u odnosu na učitelje s petogodišnjim obrazovanjem. U ovom istraživanju učitelji s najmanje radnog iskustva (od 0 do 4 god.) imaju pozitivnije stavove prema potrebama, podršci i društvenoj vrijednosti darovitih te izražavaju veće zanimanje za teme iz područja darovitosti u odnosu na učitelje s najvećim radnim iskustvom (od 30 do 44 god.). Učitelji sa završenim petogodišnjim učiteljskim studijem imaju pozitivniji stav prema potrebama, podršci i društvenoj vrijednosti darovitih te izražavaju veće zanimanje za teme iz područja darovitosti u odnosu na učitelje s dvogodišnjim učiteljskim

obrazovanjem. Razlozi za to mogu biti višestruki. S jedne strane, razlog je početni entuzijazam i spremnost na promjene i inovacije u radu kod mladih ljudi. S druge strane, razlog može biti realnost iskusnijih učitelja o radu škole ili smanjena osjetljivost na posebne potrebe darovitih. Tomlinson i suradnici (2004) su u svom istraživanju utvrdili kako učitelji koji imaju veće iskustvo (duži radni staž) najviše vole raditi s učenicima prosječnih sposobnosti, manje s darovitima, a najmanje s učenicima koji imaju teškoća.

3.4. REZULTATI NASTAVNIKA PRIRODOSLOVNOG SMJERA

3.4.1. Deskriptivni podatci tvrdnji na pripadajućim faktorima Upitnika za nastavnike prirodoslovnog smjera

Tablica 8. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 1. faktoru *Posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima* procijenjene od strane nastavnika prirodoslovnog smjera

BROJ TVRDNJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
19.	Primjenjujete li rad na projektima za darovite/talentirane učenike.	2.39	1.38	3	1
20.	Primjenjujete li rad u malim grupama za darovite/talentirane učenike.	3.98	2.57	4	4
21.	Primjenjujete li rad s mentorom za darovite/talentirane učenike.	2.10	1.56	4	3
22.	Postoji li u Vašoj školi grupiranje darovitih/talentiranih učenika u homogene skupine.	1.99	1.01	4	1
23.	Postoji li u Vašoj školi baza podataka o darovitoj/talentiranoj djeci.	2.05	2.41	4	1
24.	Prati li se sustavno napredak darovitih/talentiranih učenika u Vašoj školi.	2.49	1.92	4	3
25.	Postoje li neki posebni programi rada s darovitim/talentiranim učenicima u Vašoj školi.	1.96	4.46	4	1
26.	Posebne programe rada s darovitim/talentiranim učenicima u mojoj školi provodi stručno razvojna služba.	2.31	1.29	4	1
27.	Posebne programe, oblike i metode	3.43	3.99	4	4

	rada s darovitim/talentiranim učenicima u mojoj školi provode isključivo učitelji/nastavnici.				
28.	Postoje li izborni predmeti u Vašoj školi koje potencijalno odabiru darovita/talentirana djeca.	2.74	6.21	4	1
29.	Jeste li ikada u školi dobili neka financijska sredstva za rad s darovitim/talentiranim učenicima.	1.99	5.40	4	2
30.	Jeli Vaša škola opremljena dodatnom opremom za rad s darovitim/talentiranim učenicima.	2.58	3.59	4	2
32.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi prije svega voditi svaka škola.	2.55	9.30	4	4
33.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj bi trebao voditi grad za učenike svih škola.	3.93	0.97	4	4
34.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi voditi županija za sve svoje škole.	4.03	0.79	2	4

Prema osnovnim deskriptivnim podacima, vidimo da nastavnici prirodoslovnog smjera u cijeloj Hrvatskoj najviše primjenjuju *rad u malim grupama* za darovite/talentirane učenike ($M = 3,98$; $SD = 2,57$), *posebne programe, oblike i metode rada s nadarenim učenicima u školama* što isključivo provode nastavnici ($M = 3,43$; $SD = 3,99$) te smatraju da bi brigu o nadarenim učenicima trebala prije svega voditi svaka *županija* ($M = 4,03$; $SD = 0,79$), potom *grad* ($M = 3,93$; $SD = 0,97$).

Tablica 9. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 2. faktoru *Neposredni rad i poticanje darovitih/talentiranih učenika* od strane nastavnika prirodoslovnog smjera

BROJ TVRDNJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
3.	U radu s darovitim učenikom imao/la sam problema	2.20	4.44	4	2
4.	Smatram da osobno svojim radom mogu znatno pridonijeti napretku i motivaciji darovitog ili talentiranog učenika.	3.62	1.98	4	4

5.	Svojim radom kao učitelj/nastavnik mogu poticati kreativnost darovitog/talentiranog učenika.	4.09	1.28	3	4
31.	Smatrate li da je skrb o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj nije na zavidnoj razini.	3.55	3.56	4	4
35.	Briga o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi se voditi na razini države.	4.20	3.95	4	5
36.	Imam izražen interes i potrebu za stručnim usavršavanjem u području darovitosti.	3.61	3.31	4	4
37.	U radu s darovitim/talentiranim učenicima potrebna mi je veća podrška stručno-razvojne službe.	3.72	3.45	4	4
38.	Volio/la bih raditi posebne programe s darovitim/talentiranim učenicima.	2.92	5.10	4	4
39.	Iako se u mojoj školi ne radi s darovitim učenicima sam/a pokušavam identificirati takve učenike na predmetu koji predajem i dodatno raditi s njima.	3.65	2.89	4	4
40.	Smatram da posebni programi za nadarene nemaju smisla.	3.15	2.57	4	3

Nastavnici predmeta prirodoslovnog smjera smatraju da vlastitim radom mogu znatno pridonijeti napretku i motivaciji nadarenih učenika ($M = 3,62$; $SD = 2,46$), smatraju da mogu poticati kreativnost ovih učenika ($M = 4,09$; $SD = 1,28$). Učitelji smatraju da skrb o darovitim i talentiranim učenicima u Hrvatskoj nije nikako na zavidnoj razini ($M = 3,55$; $SD = 3,56$), da bi se briga o ovoj populaciji učenika trebala voditi na razini države ($M = 4,20$; $SD = 3,95$). Imaju izražen interes i potrebu za stručnim usavršavanjem u ovom odgojno-obrazovnom području ($M = 3,61$; $SD = 3,31$), međutim u radu s ovim učenicima potrebna im je veća podrška stručno-razvojne službe ($M = 3,72$; $SD = 3,45$). Oni sami pokušavaju identificirati talentirane učenike i dodatno raditi s njima kada skrb o ovim učenicima nije organizirana na razini škole ($M = 3,65$; $SD = 2,89$).

Tablica 10. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 3. faktoru *Identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika* nastavnika prirodoslovnog smjera

BROJ TVRDNJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
1.	Imao/la sam darovitog učenika u razredu.	3.38	2.57	4	4
8.	Učenici u razredu sudjeluju u identifikaciji darovitih/talentiranih učenika.	2.73	1.95	4	3
9.	Sam daroviti/talentirani učenik je procjenitelj svoje nadarenosti.	3.11	1.06	4	3
10.	Identifikacija darovitih učenika u školi provodi se kad se primijeti njegova potencijalna darovitost/talent.	3.30	3.59	4	4
11.	Identifikacija darovitih učenika provodi se u nižim razredima.	3.24	3.40	4	4
12.	Provodite li obogaćenje programa kao metodu rada s darovitima.	3.42	1.62	4	4
13.	Provodite li promjene u vlastitom načinu rada kao oblike rada.	3.74	1.52	4	4
14.	Provodite li usmjeravanje darovitih/talentiranih učenika na dodatne školske i izvanškolske aktivnosti.	3.04	4.10	4	4
16.	Primjenjuje li se u Vašoj školi preskakanje razreda kao oblik akceleracije za darovite učenike.	3.10	4.10	4	3
17.	Primjenjuje li se u Vašoj školi sažimanje predmeta kao oblik akceleracije za darovite učenike.	3.51	5.98	4	5
18.	Primjenjuje li se u Vašoj školi neki oblik dopisnog školovanja (npr. preko interneta) kao oblik akceleracije za darovite učenike.	3.42	5.67	4	5

Nastavnici prirodoslovnog smjera pretežno su imali darovite/talentirane učenike u razredu ($M = 3,38$; $SD = 2,57$), a uglavnom identifikaciju provode u nižim razredima osnovne škole ($M = 3,24$; $SD = 3,40$). Učitelji navode da obogaćuju programe u radu s ovim učenicima ($M = 3,42$; $SD = 1,62$), da mijenjaju vlastite načine i oblike rada s ovim učenicima ($M = 3,74$;

SD = 1,52). U njihovim školama preskaču se razredi kao oblik akceleracije za ove učenike (M = 3,10; SD = 4,10), sažimaju se programi predmeta također kao oblik akceleracije (M = 3,51; SD = 5,98) te se primjenjuju neki oblici dopisnog školovanja (npr. preko interneta) (M = 3.42; SD = 5.67).

3.4.2. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima s obzirom na radni staž kod nastavnika prirodoslovnog smjera

Tablica 11. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika prirodoslovnog smjera s manje od pet godina radnog staža

UČITELJI/NASTAVNICI S MANJE OD 5 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
3 – samostalno proučavali	11
1 – osnovno obrazovanje tijekom studija	5
4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	4
5 – ništa od navedenog	3

Od 23 nastavnika prirodoslovnog smjera koji imaju manje od 5 godina radnog staža, njih jedanaest je samostalno proučavalo o nadarenim učenicima, pet nastavnika ima osnovno obrazovanje tijekom studija, a četiri ih ima kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno). Troje nastavnika je odgovorilo „ništa od navedenog“.

Tablica 12. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika prirodoslovnog smjera od pet do deset godina radnog staža

UČITELJI/NASTAVNICI OD 5 DO 10 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
1 – osnovno obrazovanje tijekom studija	6
4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	5
3 – samostalno proučavali	2
5 – ništa od navedenog	2
2 – dodatno usavršavanje tijekom rada u školi	1

Od 16 nastavnika prirodoslovnog smjera koji imaju od 5 do 10 godina radnog staža njih šest ima osnovno obrazovanje koje su stekli tijekom studija, pet nastavnika je obrazovano kombinirano (djelomično tijekom studija, djelomično samostalno, dva nastavnika su ovu temu samostalno proučavala, dva nastavnika su odgovorila „ništa od navedenog“ i jedan nastavnik je imao dodatno usavršavanje tijekom rada u školi.

Tablica 13. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika prirodoslovnog smjera s više od deset godina radnog staža

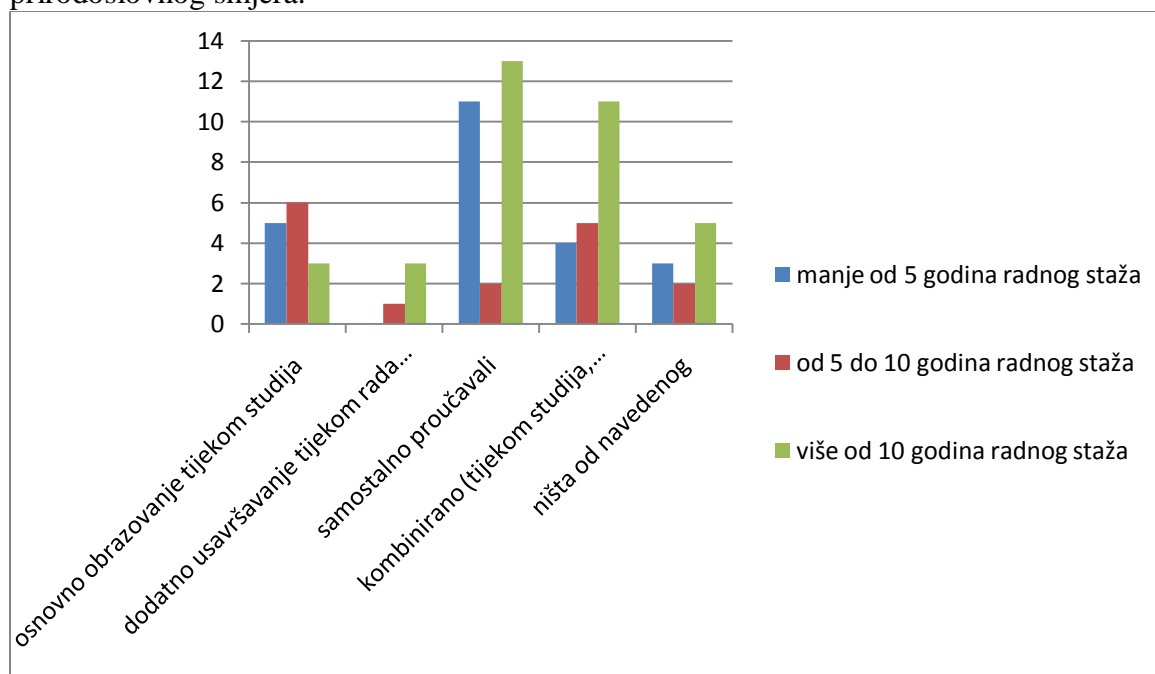
UČITELJI/NASTAVNICI S VIŠE OD 10 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
3 – samostalno proučavali	13
4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	11
5 – ništa od navedenog	5

1	–	osnovno obrazovanje tijekom studija	3
2	–	dodatno usavršavanje rada u školi	3

Od 35 nastavnika prirodoslovnog smjera koji imaju više od 10 godina radnog staža, njih trinaest samostalno je proučavalo o nadarenim učenicima, jedanaest ih je obrazovano kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno), pet nastavnika je odgovorilo „ništa od navedenog“, tri nastavnika su imala osnovno obrazovanje tijekom studija, tri nastavnika su ovu temu usavršavala tijekom rada u školi.

3.4.3. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž nastavnika prirodoslovnog smjera

Graf 2. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž kod nastavnika predmeta prirodoslovnog smjera.

Iz Grafa 2. vidljivo je da su nastavnici predmeta prirodoslovnog smjera s manje od 5 godina radnog staža najviše samostalno proučavali temu o darovitosti dok nitko nije

odgovorio kako je imao dodatno usavršavanje tijekom rada u školi. Nastavnici prirodoslovnog smjera od 5 do 10 godina najviše su obrazovani tijekom studija, dok su najmanje obrazovani tijekom rada u školi. Nastavnici s više od 10 godina radnog staža su najviše samostalno proučavali temu o darovitosti, dok su najmanje obrazovani tijekom rada u školi. Od 378 ispitanika samo je 74 nastavnika prirodoslovnog smjera. Iz grafa je vidljivo kako su nastavnici prirodoslovnog smjera imali najmanje usavršavanja tijekom rada u školi, dok su nastavnici s manje od 5 godina radnog staža i više od 10 godina radnog staža najviše samostalno proučavali temu o darovitosti.

3.5. REZULTATI NASTAVNIKA DRUŠTVENOG SMJERA

3.5.1. Deskriptivni podatci tvrdnji na pripadajućim faktorima Upitnika za nastavnike društvenog smjera

Tablica 14. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju prvom faktoru *Posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima* procijenjene od strane nastavnika društvenog smjera

BROJ TVRDNJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
19.	Primjenjujete li rad na projektima za darovite/talentirane učenike.	2.85	4.84	4	4
20.	Primjenjujete li rad u malim grupama za darovite/talentirane učenike.	3.50	1.58	4	3
21.	Primjenjujete li rad s mentorom za darovite/talentirane učenike.	3.12	2.67	4	3
22.	Postoji li u Vašoj školi grupiranje darovitih/talentiranih učenika u homogene skupine.	2.36	5.39	4	1
23.	Postoji li u Vašoj školi baza podataka o darovitoj/talentiranoj djeci.	2.04	4.85	4	1
24.	Prati li se sustavno napredak darovitih/talentiranih učenika u Vašoj školi.	2.41	3.61	4	2
25.	Postoje li neki posebni programi rada s darovitim/talentiranim učenicima u Vašoj školi.	2.36	4.58	4	2
26.	Posebne programe rada s darovitim/talentiranim učenicima u	2.45	4.89	4	1

	mojoj školi provodi stručno razvojna služba.				
27.	Posebne programe, oblike i metode rada s darovitim/talentiranim učenicima u mojoj školi provode isključivo učitelji/nastavnici.	3.03	2.87	4	3
28.	Postoje li izborni predmeti u Vašoj školi koje potencijalno odabiru darovita/talentirana djeca.	3.01	1.34	4	4
29.	Jeste li ikada u školi dobili neka financijska sredstva za rad s darovitim/talentiranim učenicima.	1.84	4.49	4	1
30.	Jeli Vaša škola opremljena dodatnom opremom za rad s darovitim/talentiranim učenicima.	2.52	4.61	4	3
32.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi prije svega voditi svaka škola.	4.01	1.00	4	4
33.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj bi trebao voditi grad za učenike svih škola.	3.69	2.16	4	4
34.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi voditi županija za sve svoje škole.	3.87	1.04	4	4

Prema osnovnim deskriptivnim podatcima, vidimo da nastavnici društvenog smjera u cijeloj Hrvatskoj najviše primjenjuju rad u malim grupama za darovite/talentirane učenike ($M = 3,50$; $SD = 1,58$), smatraju da bi brigu o nadarenim učenicima trebala prije svega voditi svaka škola ($M = 4,01$; $SD = 1,00$), potom županija ($M = 3,87$; $SD = 1,04$), zatim grad ($M = 3,69$; $SD = 2,16$).

Tablica 15. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 2. faktoru *Neposredni rad i poticanje darovitih/talentiranih učenika* od strane nastavnika društvenog smjera

BROJ TVRDNJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
3.	U radu s darovitim učenikom imao/la sam problema	2.39	3.42	4	2
4.	Smatram da osobno svojim radom mogu znatno pridonijeti napretku i motivaciji darovitog ili talentiranog učenika.	3.73	0.93	4	4
5.	Svojim radom kao učitelj/nastavnik mogu poticati kreativnost darovitog/talentiranog učenika.	4.07	2.64	4	4
31.	Smatrate li da je skrb o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj nije na zavidnoj razini.	2.90	4.89	4	4
35.	Briga o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi se voditi na razini države.	4.10	3.95	4	5
36.	Imam izražen interes i potrebu za stručnim usavršavanjem u području darovitosti.	3.73	2.17	4	4
37.	U radu s darovitim/talentiranim učenicima potrebna mi je veća podrška stručno-razvojne službe.	3.77	0.94	4	4
38.	Volio/la bih raditi posebne programe s darovitim/talentiranim učenicima.	3.12	5.21	4	4
39.	Iako se u mojoj školi ne radi s darovitim učenicima sam/a pokušavam identificirati takve učenike na predmetu koji predajem i dodatno raditi s njima.	3.73	2.48	4	4
40.	Smatram da posebni programi za nadarene nemaju smisla.	3.76	2.99	4	3

Nastavnici predmeta društvenog smjera smatraju da vlastitim radom mogu znatno pridonijeti napretku i motivaciji nadarenih učenika ($M = 3,73$; $SD = 0,93$), smatraju da mogu poticati kreativnost ovih učenika ($M = 4,07$; $SD = 2,64$). Učitelji smatraju da bi se briga o

ovoj populaciji učenika trebala voditi na razini države ($M = 4,10$; $SD = 3,95$). Osobno imaju izražen interes i potrebu za stručnim usavršavanjem u ovom odgojno-obrazovnom području ($M = 3,73$; $SD = 2,17$), međutim u radu s ovim učenicima potrebna im je veća podrška stručno-razvojne službe ($M = 3,77$; $SD = 0,94$). Oni sami pokušavaju identificirati talentirane učenike i dodatno raditi s njima kada skrb o ovim učenicima nije organizirana na razini škole ($M = 3,73$; $SD = 2,48$). Nastavnici smatraju da posebni programi za nadarene nemaju smisla ($M = 3,76$; $SD = 2,99$).

Tablica 16. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 3. faktoru „Identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika“ nastavnika društvenog smjera

BROJ TVRD NJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
1.	Imao/la sam darovitog učenika u razredu.	3.82	4.46	4	4
8.	Učenici u razredu sudjeluju u identifikaciji darovitih/talentiranih učenika.	3.12	3.58	4	3
9.	Sam daroviti/talentirani učenik je procjenitelj svoje nadarenosti.	3.13	1.20	4	3
10.	Identifikacija darovitih učenika u školi provodi se kad se primijeti njegova potencijalna darovitost/talent.	3.13	3.24	4	4
11.	Identifikacija darovitih učenika provodi se u nižim razredima.	3.20	3.95	4	3
12.	Provodite li obogaćenje programa kao metodu rada s darovitima.	3.46	1.36	4	4
13.	Provodite li promjene u vlastitom načinu rada kao oblike rada.	4.01	0.77	3	4
14.	Provodite li usmjeravanje darovitih/talentiranih učenika na dodatne školske i izvanškolske aktivnosti.	3.92	2.70	3	4
16.	Primjenjuje li se u Vašoj školi preskakanje razreda kao oblik akceleracije za darovite učenike.	2.89	4.19	4	3
17.	Primjenjuje li se u Vašoj školi sažimanje predmeta kao oblik akceleracije za darovite učenike.	2.29	2.03	4	5
18.	Primjenjuje li se u Vašoj školi	3.65	7.14	4	5

	neki oblik dopisnog školovanja (npr. preko interneta) kao oblik akceleracije za darovite učenike.				
--	--	--	--	--	--

Nastavnici društvenog smjera pretežno su imali darovite/talentirane učenike u razredu ($M = 3,82$; $SD = 4,46$), a uglavnom identifikaciju provode u nižim razredima osnovne škole ($M = 3,20$; $SD = 3,95$). Učitelji navode da obogaćuju programe u radu s ovim učenicima ($M = 3,46$; $SD = 1,36$), da mijenjaju vlastite načine i oblike rada s ovim učenicima ($M = 4,01$; $SD = 0,77$). Nastavnici provode usmjeravanje darovitih/talentiranih učenika na dodatne školske i izvanškolske aktivnosti ($M = 3,92$; $SD = 2,70$). U njihovim školama primjenjuju se neki oblici dopisnog školovanja (npr. preko interneta) ($M = 3,65$; $SD = 7,14$).

3.5.2. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima s obzirom na radni staž kod nastavnika društvenog smjera

Tablica 17. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika društvenog smjera s manje od pet godina radnog staža

UČITELJI/NASTAVNICI S MANJE OD 5 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	11
1 – osnovno obrazovanje tijekom studija	5
3 – samostalno proučavali	2
5 – ništa od navedenog	2

Od 20 nastavnika društvenog smjera koji imaju manje od 5 godina radnog staža, njih jedanaest je proučavalo ovu temu kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno), pet nastavnika ima osnovno obrazovanje tijekom studija, dva nastavnika su

samostalno proučavala ovu temu dok je dvoje nastavnika kao odgovor reklo „ništa od navedenog“.

Tablica 18. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika društvenog smjera od pet do deset godina radnog staža

UČITELJI/NASTAVNICI OD 5 DO 10 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	8
3 – samostalno proučavali	5
1 – osnovno obrazovanje tijekom studija	2
5 – ništa od navedenog	2
2 – dodatno usavršavanje tijekom rada u školi	2

Od 19 nastavnika društvenog smjera koji imaju od 5 do 10 godina radnog staža, njih osam je proučavalo ovu temu kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno), pet nastavnika je ovu temu samostalno proučavalo, dva nastavnika imaju osnovno obrazovanje tijekom studija, dva nastavnika su kao odgovor navela „ništa od navedenog“ i dva nastavnika imaju dodatno usavršavanje tijekom rada u školi.

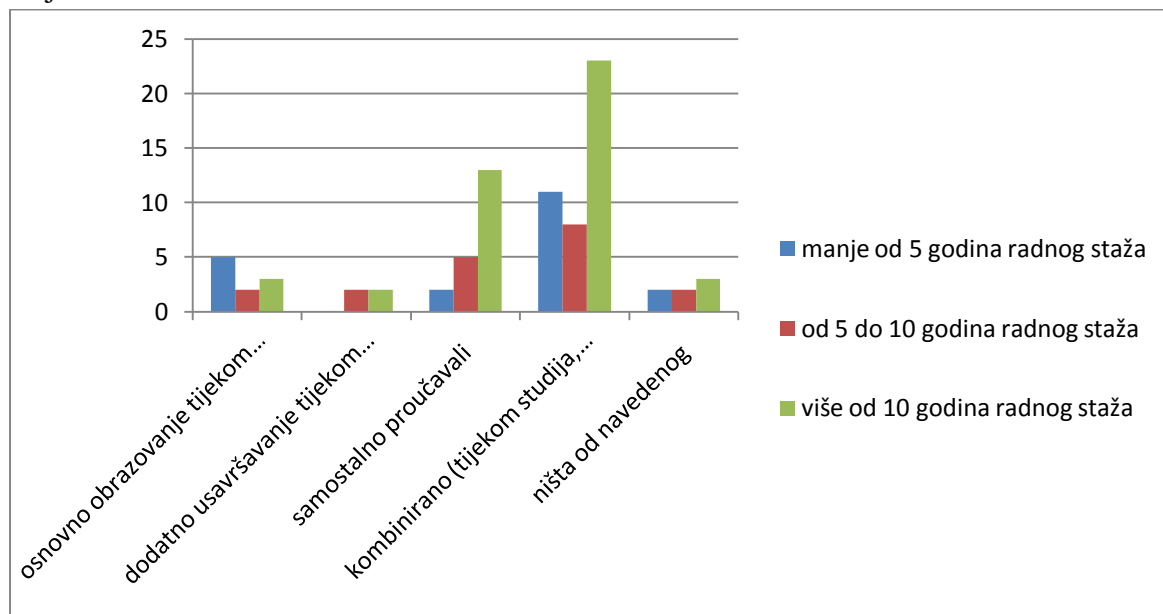
Tablica 19. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika društvenog smjera s više od deset godina radnog staža

UČITELJI/NASTAVNICI S VIŠE OD 10 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	23
3 – samostalno proučavali	13
5 – ništa od navedenog	3
1 – osnovno obrazovanje tijekom studija	3
2 – dodatno usavršavanje tijekom rada u školi	2

Od 44 nastavnika društvenog smjera koji imaju više od 10 godina radnog staža, njih dvadeset troje je proučavalo ovu temu kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno), trinaest nastavnika je samostalno proučavalo o nadarenim učenicima, tri nastavnika su kao odgovor navela „ništa od navedenog“, tri nastavnika imaju osnovno obrazovanje tijekom studija, dva nastavnika su imala dodatno usavršavanje tijekom rada u školi.

3.5.3. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž nastavnika društvenog smjera

Graf 3. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž kod nastavnika društvenog smjera.

Iz Grafa 3. vidljivo je da su nastavnici društvenog smjera s manje od 5 godina radnog staža najmanje samostalno proučavali temu o darovitosti, dok su najviše obrazovani kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno). Nastavnici društvenog smjera od 5 do 10 godina su se najmanje obrazovali tijekom studija i tijekom rada u školi dok su se najviše obrazovali kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno). Nastavnici s više od 10 godina radnog staža su se najmanje obrazovali tijekom rada u školi i tijekom studija, dok su se najviše obrazovali kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno) i nešto su sami proučavali. Možemo vidjeti sličnosti kod nastavnika s različitim godinama staža. Najviše su se obrazovali kombinirano, a najmanje su imali dodatno usavršavanje tijekom rada u školi.

3.6. REZULTATI NASTAVNIKA HUMANISTIČKOG SMJERA

3.6.1. Deskriptivni podatci tvrdnji na pripadajućim faktorima Upitnika za nastavnike humanističkog smjera

Tablica 20. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju prvom faktoru *Posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima* procijenjene od strane nastavnika humanističkog smjera

BROJ TVRDNJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
19.	Primjenjujete li rad na projektima za darovite/talentirane učenike.	2.79	1.39	4	4
20.	Primjenjujete li rad u malim grupama za darovite/talentirane učenike.	3.61	3.13	4	4
21.	Primjenjujete li rad s mentorom za darovite/talentirane učenike.	2.87	2.13	4	3
22.	Postoji li u Vašoj školi grupiranje darovitih/talentiranih učenika u homogene skupine.	2.44	4.27	4	1
23.	Postoji li u Vašoj školi baza podataka o darovitoj/talentiranoj djeci.	2.65	2.38	4	1
24.	Prati li se sustavno napredak darovitih/talentiranih učenika u Vašoj školi.	2.85	4.49	4	3
25.	Postoje li neki posebni programi rada s darovitim/talentiranim učenicima u Vašoj školi.	2.81	1.39	3	4
26.	Posebne programe rada s darovitim/talentiranim učenicima u mojoj školi provodi stručno razvojna služba.	2.73	4.15	4	1
27.	Posebne programe, oblike i metode rada s darovitim/talentiranim učenicima u mojoj školi provode isključivo učitelji/nastavnici.	3.78	3.01	4	4
28.	Postoje li izborni predmeti u Vašoj školi koje potencijalno odabiru darovita/talentirana djeca.	2.89	1.32	4	2
29.	Jeste li ikada u školi dobili neka financijska sredstva za rad s darovitim/talentiranim učenicima.	2.08	5.79	4	1
30.	Jeli Vaša škola opremljena dodatnom	2.31	3.49	4	1

	opremom za rad s darovitim/talentiranim učenicima.				
32.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi prije svega voditi svaka škola.	4.13	1.04	4	5
33.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj bi trebao voditi grad za učenike svih škola.	3.46	1.74	4	4
34.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi voditi županija za sve svoje škole.	3.79	1.09	4	4

Prema osnovnim deskriptivnim podacima, vidimo da nastavnici humanističkog smjera u cijeloj Hrvatskoj najviše primjenjuju rad u malim grupama za darovite/talentirane učenike ($M = 3,61$; $SD = 3,13$), posebne programe, oblike i metode rada s nadarenim učenicima u školama što isključivo provode nastavnici ($M = 3,78$; $SD = 3,01$) te smatraju da bi brigu o nadarenim učenicima trebala prije svega voditi svaka škola ($M = 4,13$; $SD = 1,04$), potom županija ($M = 3,79$; $SD = 1,09$), zatim grad ($M = 3,46$; $SD = 1,74$).

Tablica 21. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 2. faktoru *Neposredni rad i poticanje darovitih/talentiranih učenika* procijenjene od strane nastavnika humanističkog smjera

BROJ TVRDNJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
3.	U radu s darovitim učenikom imao/la sam problema	2.35	3.90	4	1
4.	Smatram da osobno svojim radom mogu znatno pridonijeti napretku i motivaciji darovitog ili talentiranog učenika.	3.77	0.79	3	4
5.	Svojim radom kao učitelj/nastavnik mogu poticati kreativnost darovitog/talentiranog učenika.	3.98	2.57	4	4
31.	Smatrate li da je skrb o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj nije na zavidnoj razini.	3.78	2.56	4	4
35.	Briga o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi se voditi na razini države.	4.13	0.87	3	4

36.	Imam izražen interes i potrebu za stručnim usavršavanjem u području darovitosti.	3.81	1.89	4	4
37.	U radu s darovitim/talentiranim učenicima potrebna mi je veća podrška stručno-razvojne službe.	3.92	2.61	3	4
38.	Volio/la bih raditi posebne programe s darovitim/talentiranim učenicima.	3.23	1.43	4	4
39.	Iako se u mojoj školi ne radi s darovitim učenicima sam/a pokušavam identificirati takve učenike na predmetu koji predajem i dodatno raditi s njima.	3.92	2.34	3	4
40.	Smatram da posebni programi za nadarene nemaju smisla.	3.01	4.21	4	3

Nastavnici humanističkog smjera smatraju da vlastitim radom mogu znatno pridonijeti napretku i motivaciji nadarenih učenika ($M = 3,77$; $SD = 0,79$), smatraju da mogu poticati kreativnost ovih učenika ($M = 3,98$; $SD = 2,57$). Učitelji smatraju da skrb o darovitim i talentiranim učenicima u Hrvatskoj nije nikako na zavidnoj razini ($M = 3,78$; $SD = 2,56$), da bi se briga o ovoj populaciji učenika trebala voditi na razini države ($M = 4,13$; $SD = 0,87$). Osobno imaju izražen interes i potrebu za stručnim usavršavanjem u ovom odgojno-obrazovnom području ($M = 3,81$; $SD = 1,89$), međutim u radu s ovim učenicima potrebna im je veća podrška stručno-razvojne službe ($M = 3,92$; $SD = 2,61$). Oni sami pokušavaju identificirati talentirane učenike i dodatno raditi s njima kada skrb o ovim učenicima nije organizirana na razini škole ($M = 3,92$; $SD = 2,34$).

Tablica 22. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 3. faktoru *Identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika* procijenjene od strane nastavnika humanističkog smjera

BROJ TVRD NJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
1.	Imao/la sam darovitog učenika u razredu.	3.90	3.70	3	4
8.	Učenici u razredu sudjeluju u identifikaciji darovitih/talentiranih učenika.	3.06	2.51	3	4

9.	Sam daroviti/talentirani učenik je procjenitelj svoje nadarenosti.	3.10	2.30	4	3
10.	Identifikacija darovitih učenika u školi provodi se kad se primijeti njegova potencijalna darovitost/talent.	3.60	2.36	3	4
11.	Identifikacija darovitih učenika provodi se u nižim razredima.	3.48	2.61	3	4
12.	Provodite li obogaćenje programa kao metodu rada s darovitima.	3.73	0.92	4	4
13.	Provodite li promjene u vlastitom načinu rada kao oblike rada.	3.92	1.31	3	4
14.	Provodite li usmjeravanje darovitih/talentiranih učenika na dodatne školske i izvanškolske aktivnosti.	3.75	2.40	4	4
16.	Primjenjuje li se u Vašoj školi preskakanje razreda kao oblik akceleracije za darovite učenike.	3.33	2.78	4	3
17.	Primjenjuje li se u Vašoj školi sažimanje predmeta kao oblik akceleracije za darovite učenike.	3.94	3.65	4	5
18.	Primjenjuje li se u Vašoj školi neki oblik dopisnog školovanja (npr. preko interneta) kao oblik akceleracije za darovite učenike.	3.90	4.55	4	5

Nastavnici predmeta humanističkog smjera pretežno su imali darovite/talentirane učenike u razredu ($M = 3,90$; $SD = 3,70$), a uglavnom identifikaciju provode u nižim razredima osnovne škole ($M = 3,48$; $SD = 2,61$), zatim kada se primijeti njegova potencijalna darovitosti ($M = 3,60$; $SD = 2,36$). Učitelji navode da obogaćuju programe u radu s ovim učenicima ($M = 3,73$; $SD = 0,92$), da mijenjaju vlastite načine i oblike rada s ovim učenicima ($M = 3,92$; $SD = 1,31$). U njihovim školama preskaču se razredi kao oblik akceleracije za ove učenike ($M = 3,33$; $SD = 2,78$), sažimaju se programi predmeta također kao oblik akceleracije ($M = 3,94$; $SD = 3,65$) te se primjenjuju neki oblici dopisnog školovanja (npr. preko interneta) ($M = 3,90$; $SD = 4,55$).

3.6.2. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima s obzirom na radni staž kod nastavnika humanističkog smjera

Tablica 23. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika humanističkog smjera s manje od pet godina radnog staža

UČITELJI/NASTAVNICI S MANJE OD 5 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
1 – osnovno obrazovanje tijekom studija	9
4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	2
2 – dodatno usavršavanje tijekom rada u školi	2
3 – samostalno proučavali	1

Od 14 nastavnika humanističkog smjera koji imaju manje od 5 godina radnog staža, njih devet ima osnovno obrazovanje tijekom studija, dvoje ih ima kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno). Dva nastavnika su se dodatno usavršavala tijekom rada u školi, jedan nastavnik je samostalno proučavao.

Tablica 24. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika humanističkog smjera od pet do deset godina radnog staža

UČITELJI/NASTAVNICI OD 5 DO 10 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	6
5 – ništa od navedenog	3

3 – samostalno proučavali	2
1 – osnovno obrazovanje tijekom studija	2
2 – dodatno usavršavanje tijekom rada u školi	2

Od 15 nastavnika predmeta humanističkog smjera koji imaju od 5 do 10 godina radnog staža, njih šest je obrazovano kombinirano (djelomično tijekom studija, djelomično samostalno), tri nastavnika su kao odgovor napisala „ništa od navedenog“, dva nastavnika su samostalno proučavala, dva nastavnika imaju osnovno obrazovanje koje su stekli tijekom studija, dva nastavnika su imala dodatno usavršavanje tijekom rada u školi.

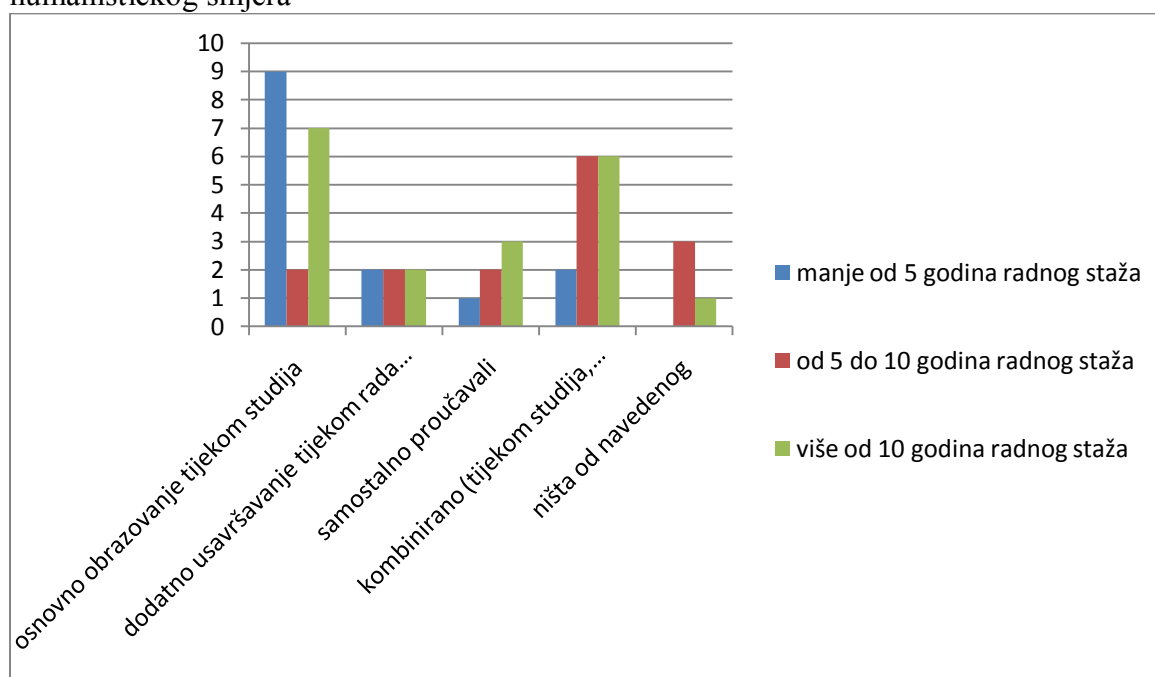
Tablica 25. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika humanističkog smjera s više od deset godina radnog staža

UČITELJI/NASTAVNICI S VIŠE OD 10 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
1 – osnovno obrazovanje tijekom studija	7
4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	6
3 – samostalno proučavali	3
2 – dodatno usavršavanje tijekom rada u školi	2
5 – ništa od navedenog	1

Od 19 nastavnika humanističkog smjera koji imaju više od 10 godina radnog staža, njih sedam je imalo osnovno obrazovanje tijekom studija, šest ih je obrazovano kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno), tri nastavnika su samostalno proučavala, dva nastavnika su imala dodatno usavršavanje tijekom rada u školi, jedan nastavnik je kao odgovor zaokružio „ništa od navedenog“.

3.6.3. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž nastavnika humanističkog smjera

Graf 4. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž kod nastavnika humanističkog smjera

Iz Grafa 4. vidljivo je da su nastavnici humanističkog smjera s manje od 5 godina radnog staža najmanje samostalno proučavali temu o darovitosti, dok su najviše obrazovani tijekom studija. Nastavnici humanističkog smjera od 5 do 10 godina su najviše obrazovani kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi i samostalno), a najmanje su obrazovani tijekom studija, tijekom rada u školi i samostalno, nastavnici s više od 10 godina radnog staža su najviše obrazovani tijekom studija i kombinirano, dok su nešto manje samostalno proučavali. Iz Grafa 4. vidljivo je da su nastavnici s manje od 5 godina radnog staža i nastavnici s više od 10 godina radnog staža najviše obrazovani tijekom studija, dok su nastavnici od 5 do 10 godina radnog staža najviše obrazovani kombinirano. Ispitano je 48

nastavnika predmeta humanističkog smjera i svi su podjednako odgovorili na pitanje dodatnog usavršavanja tijekom rada u školi.

3.7. REZULTATI NASTAVNIKA UMJETNIČKOG SMJERA

3.7.1. Deskriptivni podatci tvrdnji na pripadajućim faktorima Upitnika za nastavnike umjetničkog smjera

Tablica 26. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju prvom faktoru *Posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima* procijenjene od strane nastavnika umjetničkog smjera

BROJ TVRDNJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
19.	Primjenjujete li rad na projektima za darovite/talentirane učenike.	3.23	1.50	3	4
20.	Primjenjujete li rad u malim grupama za darovite/talentirane učenike.	2.90	1.13	4	2
21.	Primjenjujete li rad s mentorom za darovite/talentirane učenike.	3.15	1.60	4	3
22.	Postoji li u Vašoj školi grupiranje darovitih/talentiranih učenika u homogene skupine.	2.33	1.08	2	3
23.	Postoji li u Vašoj školi baza podataka o darovitoj/talentiranoj djeci.	1.89	1.50	3	1
24.	Prati li se sustavno napredak darovitih/talentiranih učenika u Vašoj školi.	2.81	1.63	4	3
25.	Postoje li neki posebni programi rada s darovitim/talentiranim učenicima u Vašoj školi.	3.12	1.57	4	3
26.	Posebne programe rada s darovitim/talentiranim učenicima u mojoj školi provodi stručno razvojna služba.	2.22	1.49	3	3
27.	Posebne programe, oblike i metode rada s darovitim/talentiranim učenicima u mojoj školi provode isključivo učitelji/nastavnici.	3.10	1.88	4	3
28.	Postoje li izborni predmeti u Vašoj školi koje potencijalno odabiru darovita/talentirana djeca.	3.78	1.65	4	4

29.	Jeste li ikada u školi dobili neka financijska sredstva za rad s darovitim/talentiranim učenicima.	2.11	1.77	3	2
30.	Jeli Vaša škola opremljena dodatnom opremom za rad s darovitim/talentiranim učenicima.	2.98	1.81	3	3
32.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi prije svega voditi svaka škola.	4.22	1.04	4	5
33.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj bi trebao voditi grad za učenike svih škola.	3.71	1.24	3	4
34.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi voditi županija za sve svoje škole.	3.61	1.98	4	4

Prema osnovnim deskriptivnim podacima, vidimo da nastavnici umjetničkog smjera u cijeloj Hrvatskoj provode posebne programe, oblike i metode rada s nadarenim učenicima u školama što isključivo provode nastavnici ($M = 3,10$; $SD = 1,88$), u njihovim školama postoje posebni izborni predmeti koje biraju daroviti učenici ($M = 3,78$; $SD = 1,65$), zatim postoje posebni programi rada s nadarenima ($M = 3,12$; $SD = 1,57$), primjenjuju rad na projektima ($M = 3,53$; $SD = 1,50$) te smatraju da bi brigu o nadarenim učenicima trebala prije svega voditi svaka škola ($M = 4,22$; $SD = 1,04$), potom grad ($M = 3,71$; $SD = 1,24$), zatim županija ($M = 3,61$; $SD = 1,98$).

Tablica 27. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 2. faktoru *Neposredni rad i poticanje darovitih/talentiranih učenika* procijenjeni od strane nastavnika umjetničkog smjera

BROJ TVRD NJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
3.	U radu s darovitim učenikom imao/la sam problema	1.64	1.46	2	1
4.	Smatram da osobno svojim radom mogu znatno pridonijeti napretku i motivaciji darovitog ili talentiranog učenika.	4.01	1.10	2	4
5.	Svojim radom kao učitelj/nastavnik mogu poticati kreativnost darovitog/talentiranog učenika.	4.43	1.16	2	5
31.	Smatrate li da je skrb o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj nije na zavidnoj razini.	3.60	2.99	4	4
35.	Briga o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi se voditi na razini države.	4.31	1.58	3	5
36.	Imam izražen interes i potrebu za stručnim usavršavanjem u području darovitosti.	3.34	1.91	4	4
37.	U radu s darovitim/talentiranim učenicima potrebna mi je veća podrška stručno-razvojne službe.	3.22	1.13	2	3
38.	Volio/la bih raditi posebne programe s darovitim/talentiranim učenicima.	3.37	1.67	3	2
39.	Iako se u mojoj školi ne radi s darovitim učenicima sam/a pokušavam identificirati takve učenike na predmetu koji predajem i dodatno raditi s njima.	3.56	1.94	3	5
40.	Smatram da posebni programi za nadarene nemaju smisla.	2.95	1.78	3	3

Nastavnici umjetničkog smjera smatraju da vlastitim radom mogu znatno pridonijeti napretku i motivaciji nadarenih učenika ($M = 4,01$; $SD = 1,10$), smatraju da mogu poticati kreativnost ovih učenika ($M = 4,43$; $SD = 1,16$). Učitelji smatraju da skrb o darovitim i

talentiranim učenicima u Hrvatskoj nije nikako na zavidnoj razini ($M = 3,60$; $SD = 2,99$), da bi se briga o ovoj populaciji učenika trebala voditi na razini države ($M = 4,31$; $SD = 1,58$). Osobno imaju izražen interes i potrebu za stručnim usavršavanjem u ovom odgojno-obrazovnom području ($M = 3,33$; $SD = 1,91$), međutim u radu s ovim učenicima potrebna im je veća podrška stručno-razvojne službe ($M = 3,22$; $SD = 1,13$). Oni sami pokušavaju identificirati talentirane učenike i dodatno raditi s njima kada skrb o ovim učenicima nije organizirana na razini škole ($M = 3,56$; $SD = 1,94$). Učitelji bi voljeli raditi posebne programe s darovitim učenicima ($M = 3,37$; $SD = 1,67$).

Tablica 28. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 3. faktoru *Identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika* procijenjene od strane nastavnika umjetničkog smjera

BROJ TVRDNJE	OPIS TVRDNJE	ARITMETIČKA SREDINA (M)	SD	R	MOD
1.	Imao/la sam darovitog učenika u razredu.	4.11	1.34	4	5
8.	Učenici u razredu sudjeluju u identifikaciji darovitih/talentiranih učenika.	3.47	1.41	4	5
9.	Sam daroviti/talentirani učenik je procjenitelj svoje nadarenosti.	3.37	1.68	3	4
10.	Identifikacija darovitih učenika u školi provodi se kad se primijeti njegova potencijalna darovitost/talent.	3.43	1.50	4	3
11.	Identifikacija darovitih učenika provodi se u nižim razredima.	3.12	1.34	3	3
12.	Provodite li obogaćenje programa kao metodu rada s darovitima.	3.66	1.08	3	4
13.	Provodite li promjene u vlastitom načinu rada kao oblike rada.	3.06	1.65	4	4
14.	Provodite li usmjeravanje darovitih/talentiranih učenika na dodatne školske i izvanškolske aktivnosti.	3.98	1.43	4	4
16.	Primjenjuje li se u Vašoj školi preskakanje razreda kao oblik akceleracije za darovite učenike.	3.10	1.65	4	3
17.	Primjenjuje li se u Vašoj školi sažimanje predmeta kao oblik	4.33	1.58	3	5

	akceleracije za darovite učenike.				
18.	Primjenjuje li se u Vašoj školi neki oblik dopisnog školovanja (npr. preko interneta) kao oblik akceleracije za darovite učenike.	4.51	1.16	2	5

Nastavnici umjetničkog smjera pretežno su imali darovite/talentirane učenike u razredu ($M = 4,11$; $SD = 1,34$), identifikacija se provodi kada se primijeti njegova potencijalna darovitosti ($M = 3,43$; $SD = 1,50$). Učenici sami sudjeluju u identifikaciji ($M = 3,47$; $SD = 1,41$), sam daroviti učenik je procjenitelj svoje nadarenosti ($M = 3,37$; $SD = 1,68$). Učitelji usmjeravaju učenike na dodatne izvanškolske aktivnosti ($M = 3,98$; $SD = 1,43$). Učitelji navode da obogaćuju programe u radu s ovim učenicima ($M = 3,66$; $SD = 1,08$). Sažimaju se programi predmeta također kao oblik akceleracije ($M = 4,33$; $SD = 1,58$) te se primjenjuju neki oblici dopisnog školovanja (npr. preko interneta) ($M = 4,51$; $SD = 1,16$).

3.7.2. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima s obzirom na radni staž kod nastavnika umjetničkog smjera

Tablica 29. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika umjetničkog smjera s manje od pet godina radnog staža

UČITELJI/NASTAVNICI S MANJE OD 5 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
3 – samostalno proučavali	2

Samo dva nastavnika predmeta umjetničkog smjera imaju manje od 5 godina radnog staža i samostalno su proučavali temu o darovitosti.

Tablica 30. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika umjetničkog smjera od pet do deset godina radnog staža

UČITELJI/NASTAVNICI OD 5 DO 10 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
4 – kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno)	2
1 – osnovno obrazovanje tijekom studija	2

Od četiri nastavnika umjetničkog smjera koji imaju od 5 do 10 godina radnog staža njih dvoje je obrazovano kombinirano (djelomično tijekom studija, djelomično samostalno), dvoje nastavnika ima osnovno obrazovanje koje su stekli tijekom studija.

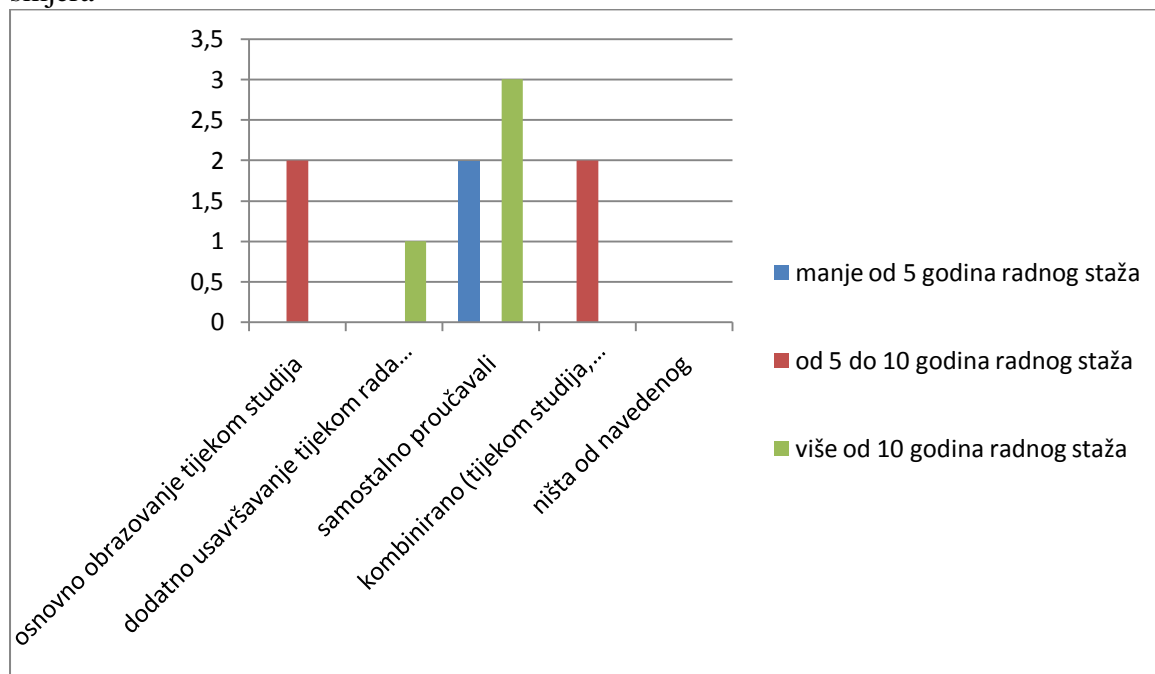
Tablica 31. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika umjetničkog smjera s više od deset godina radnog staža

UČITELJI/NASTAVNICI S VIŠE OD 10 GODINA RADNOG STAŽA	
OBRAZOVANJE	FREKVENCIJA
3 – samostalno proučavali	3
2 – dodatno usavršavanje tijekom rada u školi	1

Od četiri nastavnika predmeta umjetničkog smjera koji imaju više od 10 godina radnog staža, njih troje je samostalno proučavalo temu o darovitosti, jedan nastavnik je imao dodatno usavršavanje tijekom rada u školi.

3.7.3. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž nastavnika umjetničkog smjera

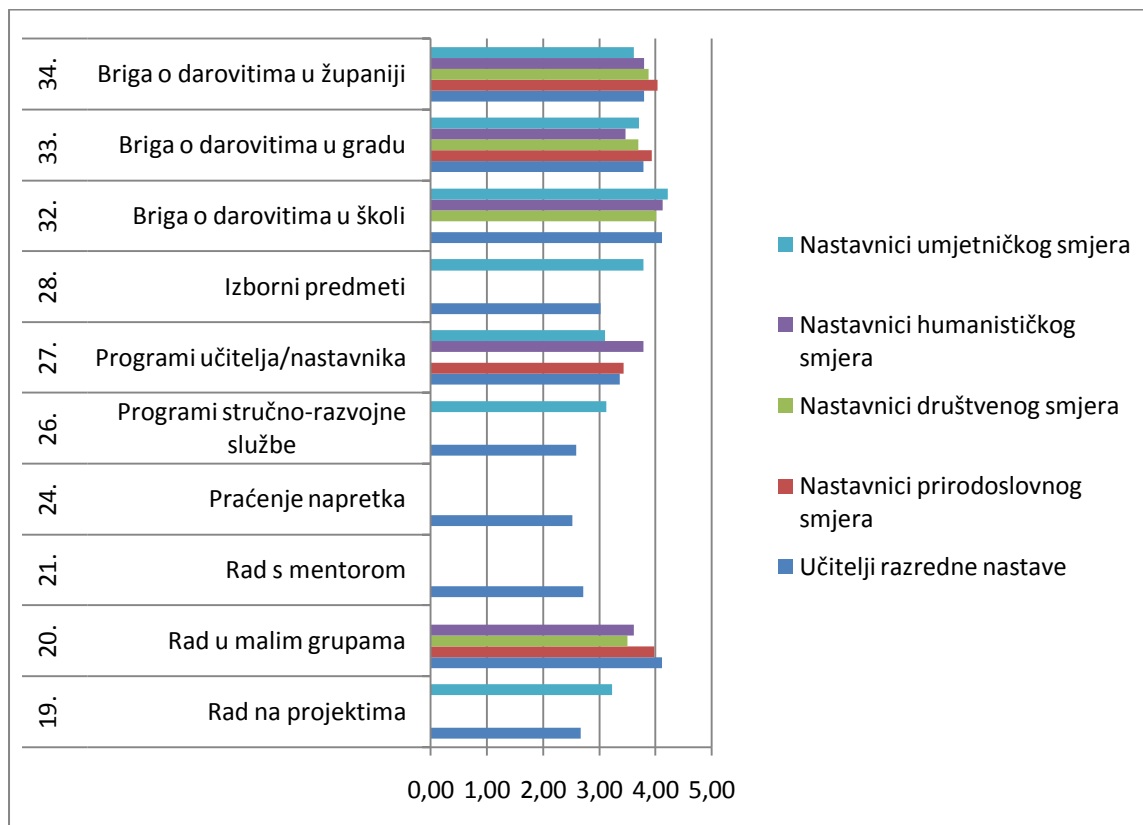
Graf 5. Grafički prikaz vrste obrazovanja s obzirom na radni staž kod nastavnika umjetničkog smjera

Iz Grafa 5. vidljivo je da su nastavnici umjetničkog smjera s manje od 5 godina radnog staža najviše samostalno proučavali temu o darovitosti. Nastavnici umjetničkog smjera od 5 do 10 godina radnog staža podjednako su obrazovani tijekom studija i kombinirano (tijekom studija, tijekom rada u školi, samostalno). Nastavnici s više od 10 godina radnog staža najviše su samostalno proučavali temu o darovitosti, dok su najmanje imali obrazovanja tijekom rada u školi. Od 378 ukupnih ispitanika samo je 10 nastavnika predmeta umjetničkog smjera.

3.8. SUMATIVNI GRAFIČKI PRIKAZI REZULTATA NA TVRDNJAMA TRI FAKTORA UPITNIKA ZA SVE PROFILE NASTAVNIKA

Graf 6. Odgovori na tvrdnje faktora 1. *Posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima* Upitnika od strane svih profila nastavnika

Svi profili nastavnika, osim onih prirodoslovnog smjera, smatraju da je briga o darovitima prvenstveno stvar škole. Svi profili nastavnika smatraju da je briga o darovitim učenicima stvar županije i grada na drugome mjestu. Samo učitelji razredne nastave i nastavnici umjetničkog smjera smatraju da u njihovim školama postoje izborni predmeti koje mogu odabrati njihovi daroviti i talentirani učenici. Ovo je očito osnovni nedostatak naših škola. Izbornost predmeta u školama trebala bi biti što ranije zastupljena – već u predmetnoj nastavi, a upravo su ti predmeti oni za koje bi se po afinitetu i razvoju sposobnosti djeca opredjeljivala. Nastavnici humanističkog smjera, nastavnici prirodoslovnog smjera, učitelji razredne nastave i nastavnici umjetničkog smjera smatraju da posebne programe, oblike i metode rada s darovitim/talentiranim učenicima u njihovim školama provode isključivo učitelji/nastavnici što, naravno, nije dobro. Rad s ovim profilom učenika treba biti politika škole na kojoj će raditi cijela vertikala škole od ravnatelja, stručno-razvojne službe do učitelja/nastavnika, uključujući u tu vertikalu, naravno, i roditelje darovitog ili talentiranog

djeteta. Nastavnici umjetničkog smjera i učitelji razredne zajednice smatraju da posebne programe rada s darovitim/talentiranim učenicima u njihovim školama provodi stručno-razvojna služba. Samo učitelji razredne nastave smatraju da se u njihovim školama sustavno prati napredak darovitih/talentiranih učenika te primjenjuje mentorski rad, a projektnu nastavu kao oblik rada s ovim učenicima uz učitelje prepoznaju još samo nastavnici umjetničkog smjera. Sva ova tri oblika rada osnova su u radu s darovitim/talentiranim učenicima, a nastavnici ih ne prepoznaju kao oblike prisutne u osnovnim školama. Ovo dokazuje činjenicu da nemamo sustavan rad s darovitim učenicima u osnovnim školama jer da ga imamo, nastavnici svih profila ova bi tri oblika rada s darovitima prepoznavali kao dominantne. Ovo također potvrđuje činjenicu da je naš odgojno-obrazovni sustav arhaičan, nema dovoljno razvijenu projektnu nastavu i mentorski rad, očito stoga što ga nastavnici ne prepoznaju; zapravo, to je zastarjeli sustav nekih starih, prošlih vremena. Rad u malim grupama prepoznaju svi profili nastavnika osim nastavnika umjetničkog smjera. Ovaj je oblik rada također temeljan za rad u školama općenito, kao i za rad s talentiranim i darovitim učenicima.

Na tvrdnji 26. „Programi koje provodi stručno-razvojna služba“ izračunana je inferencijalna statistika značajnosti razlike (tzv. *t-test*) između nastavnika umjetničkog smjera i učitelja razredne nastave. Nastavnici umjetničkog smjera: $M = 2,22$; $SD = 1,49$; $N = 10$; učitelji razredne nastave: $M = 2,59$; $SD = 3,71$; $N = 163$. Prema Cochranu i Coxu (1957), najprije treba izračunati standardnu pogrešku razlike između dvije aritmetičke sredine, i to prema poznatoj formuli:

$$SD_{M_1 - M_2} = \sqrt{\frac{SD_1^2}{N_1} + \frac{SD_2^2}{N_2}}$$

$$t = \frac{M_1 - M_2}{SD_{M_1 - M_2}}$$

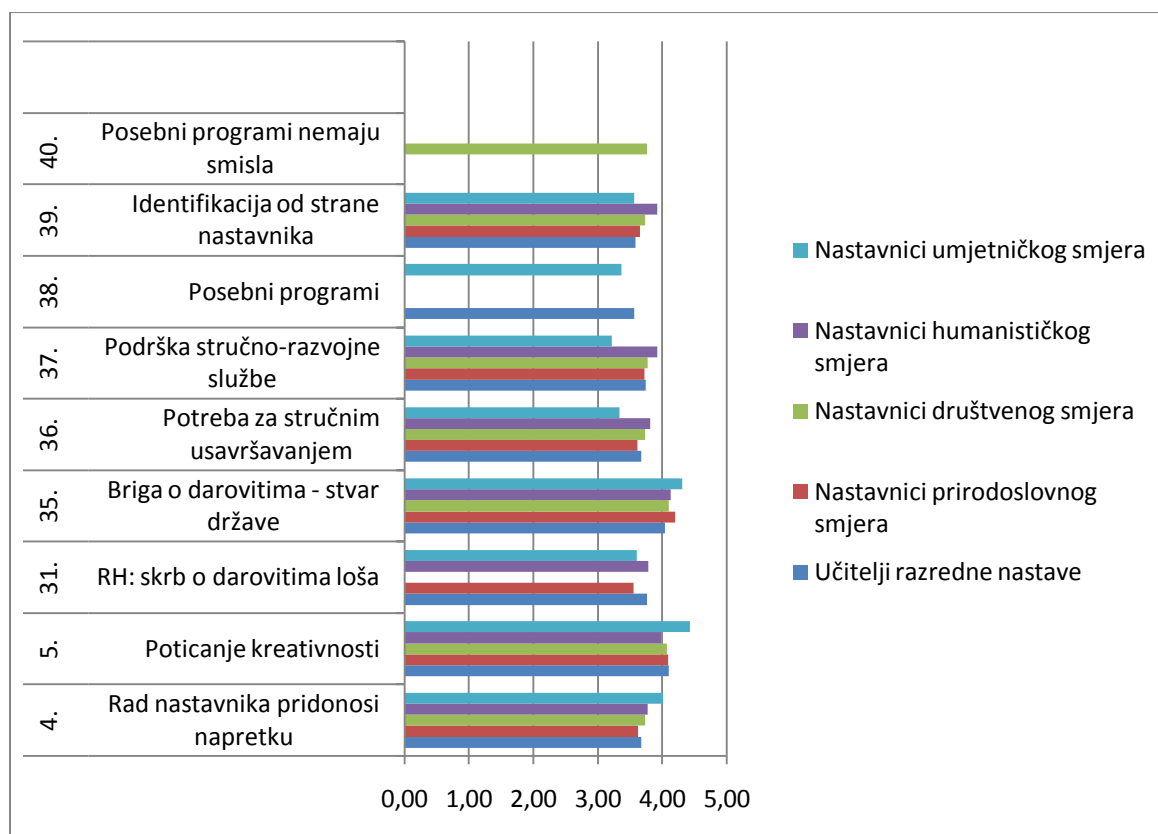
Jedan uzorak vezan je za N_1 stupnjeva slobode, a drugi za N_2 stupnjeva slobode. Iz *t*-tablice treba pronaći granične vrijednosti za oba stupnja slobode. U našem slučaju stupnjevi slobode su $10 - 1 = 9$ i $163 - 1 = 162$. Granična vrijednost *t* uz 0,05 stupnjeva slobode iznosi (na značajnosti razlike od 5 %) 2,26 i 1,98 te su granične vrijednosti t_1 i t_2 .

Aproksimativna granična vrijednost *t* na razini značajnosti od 5 %, koja se traži za ovaj slučaj, izračunava se prema formuli:

$$t = \frac{SD_{M_1}^2 t_1 + SD_{M_2}^2 t_2}{SD_{M_1}^2 + SD_{M_2}^2}$$

Ako je prije izračunani t jednak ili veći od ovoga, možemo smatrati da je razlika statistički značajna. **Budući da je naš dobiveni t manji od ovako izračunane granične vrijednosti ($0,10 < 2,02$), možemo, dakle, zaključiti da se te dvije aritmetičke sredine značajno ne razlikuju na razini značajnosti od 5 %.**

Graf 7. Odgovori na tvrdnjama faktora 2. *Neposredni rad i poticanje darovitih učenika od strane učitelja/nastavnika, stručno usavršavanje i društvena briga o darovitima* Upitnika od strane svih profila nastavnika

Iz grafa broj 7 vidi se da samo nastavnici društvenog smjera smatraju da posebni programi za darovite i talentirane učenike nemaju smisla. Svi profili nastavnika navode da, iako se u njihovim školama ne radi s darovitim i talentiranim učenicima, oni sami pokušavaju identificirati takve učenike na predmetu koji predaju te dodatno rade s njima. Učitelji razredne nastave i nastavnici umjetničkog smjera voljeli bi raditi posebne programe s darovitim/talentiranim učenicima. Nastavnicima svih profila u radu s darovitim i talentiranim

učenicima potrebna je veća podrška stručno-razvojne službe (nešto manje nastavnicima umjetničkog smjera). Nastavnici svih profila imaju izražen interes i potrebu za stručnim usavršavanjem u području darovitosti (nešto manje nastavnici umjetničkog smjera). Nastavnici svih profila ponajviše smatraju da je briga o darovitim stvar države što ne začuđuje jer zaista strategija skrbi o darovitim treba ići od Ministarstva, ali neposredna briga i rad s darovitim stvar je svake škole posebno. Nastavnici svih profila, osim društvenog, iznose stajalište da skrb o darovitim i talentiranim učenicima u Republici Hrvatskoj nije na zavidnoj razini. Ovaj izostanak nastavnika društvenog usmjerenja zaista nas kao autora čudi, možda se ovi nastavnici ustručavaju dati odgovor o nedovoljnoj brizi države jer se boje konstatacije nečega što je direktno povezano s njima budući da je skrb o darovitim zapravo opće društveno pitanje. Svi profili nastavnika, naročito oni umjetničkog usmjerenja, smatraju da svojim odgojno-obrazovnim radom mogu poticati kreativnost darovitih i talentiranih učenika, što je istina. Neposredan, svakodnevni rad nastavnika prilika je za poticanje darovitosti. Nastavnici svih profila, naročito oni umjetničkog usmjerenja, smatraju da osobno svojim radom mogu poticati kreativnost darovitih i talentiranih učenika, kao i znatno pridonijeti napretku i motivaciji ovih učenika. Ovim rezultatom ponovno dolazimo do spoznaje da sami nastavnici prepoznaju vlastiti angažman kao ključan u poticanju darovitosti svojih učenika upravo iz razloga nedostatka sustavne brige o darovitim kroz strategije razvoja koja bi išla u vertikali od državne razine na niže.

Na tvrdnjama 36. „Potreba za stručnim usavršavanjem“ i 37. „Podrška stručno-razvojne službe“ izračunana je inferencijalna statistika značajnosti razlike (tzv. *t-test*) između nastavnika umjetničkog smjera i nastavnika društvenog smjera. Rezultati nastavnika umjetničkog smjera za 36. tvrdnju: $M = 3,34$; $SD = 1,91$; $N = 10$. Nastavnici društvenog smjera: $M = 3,73$; $SD = 2,17$; $N = 82$. Na 37. tvrdnji kod nastavnika umjetničkog smjera rezultati su: $M = 3,22$; $SD = 1,13$; $N = 10$, a kod nastavnika društvenog smjera $M = 3,77$; $SD = 0,94$; $N = 82$. Prema Cochranu i Coxu (1957), najprije treba izračunati standardnu pogrešku razlike između dvije aritmetičke sredine, i to prema poznatoj formuli:

$$SD_{M_1 - M_2} = \sqrt{\frac{SD_1^2}{N_1} + \frac{SD_2^2}{N_2}}$$

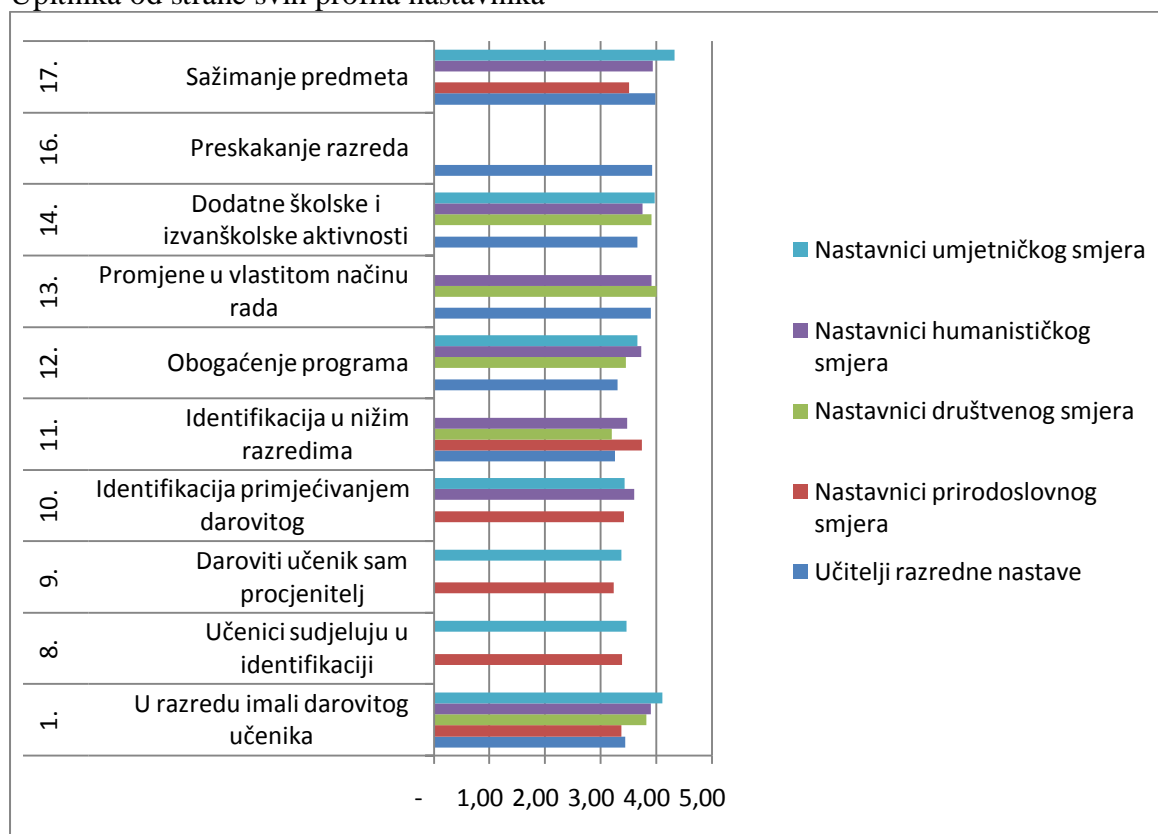
$$t = \frac{M_1 - M_2}{SD_{M_1 - M_2}}$$

Jedan uzorak vezan je za N_1 stupnjeva slobode, a drugi za N_2 stupnjeva slobode. Iz t -tablice treba pronaći granične vrijednosti za oba stupnja slobode. U našem slučaju stupnjevi slobode su $10 - 1 = 9$ i $82 - 1 = 81$. Granična vrijednost t uz 0,05 stupnjeva slobode iznosi (na značajnosti razlike od 5 %) za 36. i 37. tvrdnju 2,26 i 1,99. te su granične vrijednosti t_1 i t_2 . Aproximativna granična vrijednost t na razini značajnosti od 5 %, koja se traži za ovaj slučaj, izračunava se prema formuli:

$$t = \frac{SD_{M_1}^2 t_1 + SD_{M_2}^2 t_2}{SD_{M_1}^2 + SD_{M_2}^2}.$$

Ako je prije izračunani t jednak ili veći od ovoga, možemo smatrati da je razlika statistički značajna. **Budući da je naš dobiveni t manji od ovako izračunane granične vrijednosti (36. tvrdnja $0,04 < 2,11$; 37. tvrdnja $0,06 < 2,15$), možemo, dakle, zaključiti da se aritmetičke sredine značajno ne razlikuju na razini značajnosti od 5 %.**

Graf 8. Odgovori na tvrdnje faktora 3. *Identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika* Upitnika od strane svih profila nastavnika

Nastavnici umjetničkog i humanističkog smjera, učitelji razredne nastave i nastavnici prirodoslovnog smjera navode da u svojim školama primjenjuju sažimanje predmeta kao oblik akceleracije za darovite učenike. Preskakanje razreda kao oblik akceleracije prepoznaju samo učitelji razredne nastave jer je ono i najčešće u nižim razredima osnovne škole. Nastavnici svih smjerova, osim nastavnika prirodoslovnog smjera, navode da darovite i talentirane učenike usmjeravaju na dodatne školske i izvanškolske aktivnosti. Ovakav rezultat nas ne čudi jer je najmanje prirodoslovnih slobodnih aktivnosti za učenike, a zbog stanja nedovoljno razvijenoga gospodarstva i opće društvene krize u Hrvatskoj, usmjeravanje učenika u dodatan angažman, izbornost i kasnije studije iz područja prirodoslovnih predmeta i usmjerenja je zapravo ključno za poticanje razvoja zemlje. Nastavnici društvenog i humanističkog smjera i učitelji razredne nastave provode promjene u vlastitom načinu rada kao oblike rada s nadarenim učenicima. Nastavnici svih smjerova osim umjetničkog smatraju da se identifikacija ovih učenika provodi u nižim razredima osnovne škole. Očito talente iz umjetničkih područja prepoznaju sami nastavnici ovih područja nezavisno o uzrastu učenika, pa su zbog toga oni izuzeti iz ovog stava. Nastavnici umjetničkog, humanističkog i prirodoslovnog smjera navode da se identifikacija darovitih učenika u školi provodi kada se primijeti njihova potencijalna darovitost ili talent. Nastavnici umjetničkog i prirodoslovnog smjera smatraju da je sam daroviti/talentirani učenik procjenitelj svoje nadarenosti što je ponovno logičan rezultat jer i sam učenik, kao i njegova okolina, primjećuju umjetnički talent ili prirodoslovno-matematičku darovitost. Nastavnici svih profila su imali iskustva rada s darovitim ili talentiranim učenicima što nas ne čudi jer je 5 % takvih učenika u populaciji pa se u nekim generacijama učenika već pojave ovakvi učenici.

4. ZAKLJUČAK

Vrlo je malo raspoloživih podataka mjerodavnih institucija o stanju i potrebama u radu s darovitim i talentiranim učenicima u hrvatskim osnovnim školama. Postojeći podatci su nezadovoljavajući. Jedno od postojećih sveobuhvatnih anketnih ispitivanja učitelja i stručnih suradnika psihologa u okviru projekta *Unapređivanje identifikacije i rada s nadarenom populacijom u sustavu osnovnog školstva* autorica Vlahović-Štetić i Vojnović je obavljeno tijekom 2000./2001. školske godine. Iako je ovo istraživanje već pomalo zastarjelo, problematika darovite djece i mladih u stručnim krugovima odgojno-obrazovnih djelatnosti smatra se itekako značajnim ali zanemarenim pitanjem. Istraživanje Vojnović (2005) pokazuje da postoji vrlo izražen interes i potreba za stručnim usavršavanjem u području darovitosti, naročito među stručnjacima u osnovnim školama jer je rana identifikacija, usmjeravanje i rad s darovitom djecom ključno za razvoj njihove produktivne darovitosti. Autorice Nikčević-Milković, Jerković, Rukavina (2016, u objavi) navode kako do početka 21. stoljeća dodiplomska naobrazba u području darovitosti nije bila dostatna ili uopće nije bila organizirana, kako za stručne suradnike, tako i za učitelje i odgojitelje, zatim teme stručnog usavršavanja iz područja darovitosti bile su nedovoljno zastupljene, dok je s druge strane školska praksa istodobno zahtijevala znanja i usavršavanja u ovom području. Od tada do danas stanje u programima dodiplomskih, diplomskih, integriranih i poslijediplomskih studija za stručne suradnike, učitelje i odgojitelje, značajno se popravilo. Iako se u Hrvatskoj nastoji uspostaviti sustav skrbi za darovite kroz istraživanja, skupove, razvoj modela skrbi, publikacije i normativne akte, sve te aktivnosti nisu uspjele ostvariti zadovoljavajuće ciljeve. Vojnović (2005), s druge strane, navodi da su učitelji i nastavnici koji su bolje educirani za rad s darovitom i talentiranom populacijom učenika uspješniji procjenjivači i poticatelji ovih učenika.

Autorice Nikčević-Milković, Jerković, Rukavina (2016, u objavi) konstruirale su *Upitnik o stanju i potrebama rada s darovitim učenicima* koji mjeri tri faktora. Ispitano je 378 učitelja svih profila u Republici Hrvatskoj. Iz njihovih rezultata je vidljivo kako učitelji i nastavnici u osnovnim školama najviše primjenjuju posebne programe, oblike i metode rada u radu s darovitim i talentiranim učenicima i to statistički značajno više u južnoj i srednjoj regiji Hrvatske u odnosu na sjevernu. U srednjoj i sjevernoj regiji Hrvatske u odnosu na južnu učitelji i nastavnici statistički značajno više neposredno rade i potiču darovite učenike, žele se stručno usavršavati u radu s njima te prepoznaju potrebu sustavne brige o darovitim na više

razina. Nastavnici umjetničkog područja najviše potiču i usmjeravaju talente, potom nastavnici humanističkog, a onda društvenog područja, a oni svi statistički značajno više potiču darovitost svojih učenika od učitelja razredne nastave i nastavnika prirodoslovnog područja. Učitelji i nastavnici s više godina radnog staža manje su obrazovani o skrbi o darovitim učenicima tijekom studija nego njihovi kolege s do pet godina radnog staža. U empirijskom dijelu ovog diplomskog rada analizirane su tvrdnje *Upitnika o stanju i potrebama rada s darovitim učenicima* koji su konstruirale navedene autorice. Prema faktorskoj analizi koju su one provele, Upitnik mjeri 3 faktora: 1) posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima, 2) neposredan rad i poticanje darovitih učenika od strane učitelja i nastavnika, stručno usavršavanje i društvena briga o darovitima, 3) identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika. Svi rezultati prikazani su na ova tri faktora za profile nastavnika: a) učitelji razredne nastave, b) nastavnici predmeta prirodoslovnog smjera, c) nastavnici predmeta društvenog smjera, d) nastavnici predmeta humanističkog smjera, e) nastavnici predmeta umjetničkog smjera. Rezultati deskriptivne analize pokazali su da svi profili nastavnika imaju izražen interes za usavršavanje u području darovitosti te da im je potrebna podrška stručno-razvojne službe. Također, svi sudionici istraživanja smatraju da brigu o darovitim i talentiranim učenicima prije svega treba voditi svaka škola, zatim grad i županija. Sudionici istraživanja smatraju da osobno svojim radom mogu pridonijeti napretku i motivaciji darovitog učenika, ali im nedostaje dodatnih edukacija, seminara ili, kao što je navedeno, veća podrška stručno-razvojne službe. Svi sudionici istraživanja smatraju da skrb o darovitim i talentiranim učenicima nije na zavidnoj razini u Republici Hrvatskoj te da sami učitelji mogu poticati kreativnost darovitih učenika „na terenu“. Dobiveni rezultati slažu se s dosadašnjim istraživanjima kako skrb o darovitoj i talentiranoj djeci u Hrvatskoj nije na zavidnoj razini te da su potrebne edukacije i seminari koje bi učitelji pohađali jer imaju izražen interes i tako bi se dodatno usavršavali na tom području.

Za sve profile nastavnika napravljena je i analiza vrste obrazovanja s obzirom na radni staž. Kod svih sudionika istraživanja je vidljivo da su najmanje ili ništa obrazovani tijekom rada u školi. Svi sudionici istraživanja s radnim stažem od 5 do 10 godina, osim nastavnika humanističkog i društvenog smjera, odgovorili su da su najviše obrazovani tijekom studija. Nastavnici humanističkog smjera s više od 10 godina radnog staža jedini su odgovorili kako su najviše obrazovani tijekom studija, dok su ostali sudionici istraživanja s više od 10 godina radnog staža odgovorili kako su najviše samostalno proučavali temu o darovitosti ili kombinirano (nešto tijekom studija, nešto samostalno, nešto tijekom rada u školi). Iz rezultata

je vidljivo kako su učitelji i nastavnici koji su imali trogodišnje obrazovanje, oni s više od 10 godina radnog staža, imali malo kolegija na studiju o darovitosti, dok se ovo stanje mijenja kod učitelja koji su imali petogodišnje obrazovanje.

5. LITERATURA

1. Adžić, D. 2011. Darovitost i rad s darovitim učenicima. Kako teoriju prenijeti u praksu. *Život i škola* 25/1. Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb. 171–184.
2. Binet, A.; Simon, T. 1914. *Mentally Defective Children*. Edvard Arnold. London.
3. Bloom, B. S. 1982. The role of gifts of the development od talent. *Exceptional Children*.
4. Bloom, B. S. 1985. *Developing talent in Young People*. Ballantine Books. New York.
5. Clark, B. 1988. *Growing Up Gifted*. Merrill. Columbus.
6. Coleman, L. 1985. *Schooling the Gifted*. Addison-Wesley.
7. Coleman, J. S. 1985. *Handbook 78ft he Sociology of Education*. Springer.
8. Cropley, A. J. 2001. *Creativity in Education & Learning*. Psychology Press.
9. Cvetković-Lay, J., Sekulić-Majurec, A. 1998. *Darovito je, što ću s njim?* Alineja. Zagreb.
10. Cvetković-Lay, J. 2002. *Darovito je, što ću sa sobom?* Alineja. Zagreb.
11. Čudina-Obradović, M. 1991. *Nadarenost; razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Školska knjiga. Zagreb.
12. Flanagan, D. P.; Kaufman, A. S. 2012. *Osnove procjenjivanja WISC-om-IV*. Prev. Hromatko, I.; Stamać, M.; Vrani, A. Naklada Slap. Jastrebarsko.
13. Galton, F. 1869. *Hereditary Genius*. Macmillan. London.
14. Gardner, H. 1993. *Frames of Mind*. Fontana. London.
15. George, D. 2004. *Obrazovanje darovitih, kako identificirati i obrazovati darovite i talentirane učenike*. Educa. Zagreb.
16. Gibson, H. B. 1994. *Priručnik za Gibsonov spiralni labirint*. Naklada Slap. Jastrebarsko.
17. Goertzel, B. 2007. *Artificial General Intelligence*. Springer.
18. Grandić, R.; Letić, M. 2009. *Stanje, problemi i potrebe u području brige o darovitim učenicima u našem obrazovnom sistemu*. 15. Originalan znanstveni rad. 232–243.
19. Koren, I. 1989. *Kako prepoznati i identificirati nadarenog učenika*. Školske novine. Zagreb.
20. Nikčević-Milković, A.; Jerković, A.; Rukavina, M. 2016. (u objavi). *Stanje, problemi i potrebe rada s darovitim učenicima u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj*.

21. Perković-Krijan, I.; Borić, E. 2015. Stavovi učitelja prema darovitim učenicima i razlike u stavovima s obzirom na staž. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje* 17.
22. Petz, B. 2002. *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Naklada Slap. Jastrebarsko.
23. Pižorn, M.; Jurišević, K. 2016. Teachers' opinions and experiences on gifted education in primary school (usmeno priopćenje). *Suvremeni pristup odgoju i obrazovanju darovite djece i učenika*. Zadar.
24. Renzulli, J. S.; Delcourt, M. A. 1986. The legacy and logic of research of the identification of gifted persons. *Gifted Child Quarterly* 30. 1.
25. Roedell, W. C.; Jackson, N. E.; Robinson, H. B. 1980. *Gifted young children*. Teachers College. Columbia University. New York.
26. Šimunović, Z. 2013. Otkrivanje i rad s darovitim učenicima u glazbenoj školi. *Život i škola* 59. 288–299.
27. Sućeska-Ligutić, R. 2006. Je li Mozart bio sretan? *Tonovi* 47 (21/1). 88–92.
28. Terman, L. M.; Oden, M. H. 1947. *Genetic Study of Genius*. Stanford University Press. Stanford. CA.
29. Torrence, E. P. 1980. Assessing the further reaches of creative potential. *Journal of Creative Behaviour*.
30. Urban, K.; Jellen, H. 1995. *Test for Creative Thinking – Drawing Production*. Swets Test Services. Nizozemska.
31. Vlahović-Štetić. 2005. *Daroviti učenici: Teorijski pristup i primjena u školi*. Znanost i društvo. IDIZ. Zagreb. 23.
32. Vojnović, N. 2005. *Stanje, problemi i potrebe u području skrbi o darovitim učenicima u hrvatskom školskom sustavu*. U: Vlahović-Štetić, V. (ur.). *Daroviti učenici: Teorijski pristup i primjena u školi*. Znanost i društvo. IDIZ. Zagreb.
33. Young, P.; Tyre, C. 1992. *Gifted or Able – Realizing Children's Potential*. Open University Press. Milton Keynes.

6. POPIS TABLICA

I. Tablica 1. Raspodjela čestica <i>Upitnika o stanju i potrebama rada s darovitim učenicima</i> u tri izlučena faktora.....	29
II. Tablica 2. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 1. faktoru <i>Posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima</i> procijenjene od strane učitelja razredne nastave.....	31
III. Tablica 3. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 2. faktoru <i>Neposredni rad i poticanje darovitih/talentiranih učenika od strane učitelja/nastavnika, stručno usavršavanje i društvena briga o darovitima</i> procijenjene od strane učitelja razredne nastave.....	33
IV. Tablica 4. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 3. faktoru <i>Identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika</i> procijenjene od strane učitelja razredne nastave.....	34
V. Tablica 5. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod učitelja razredne nastave s manje od 5 godina radnog staža.....	35
VI. Tablica 6. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod učitelja razredne nastave od pet do deset godina radnog staža.....	36
VII. Tablica 7. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod učitelja razredne nastave s više od deset godina radnog staža.....	37
VIII. Tablica 8. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 1. faktoru <i>Posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima</i> procijenjene od strane nastavnika prirodoslovnog smjera.....	40
IX. Tablica 9. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 2. faktoru <i>Neposredni rad i poticanje darovitih/talentiranih učenika</i> od strane nastavnika prirodoslovnog smjera.....	41
X. Tablica 10. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 3. faktoru <i>Identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika</i> nastavnika prirodoslovnog smjera.....	43
XI. Tablica 11. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika prirodoslovnog smjera s manje od pet godina radnog staža.....	44
XII. Tablica 12. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika prirodoslovnog smjera od pet do deset godina radnog staža.....	45

XIII. Tablica 13. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika prirodoslovnog smjera s više od deset godina radnog staža.....	45
XIV. Tablica 14. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju prvom faktoru <i>Posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima</i> procijenjene od strane nastavnika društvenog smjera.....	47
XV. Tablica 15. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 2. faktoru <i>Neposredni rad i poticanje darovitih/talentiranih učenika</i> od strane nastavnika društvenog smjera.....	49
XVI. Tablica 16. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 3. faktoru „Identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika,„ nastavnika društvenog smjera.....	50
XVII. Tablica 17. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika društvenog smjera s manje od pet godina radnog staža.....	51
XVIII. Tablica 18. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika društvenog smjera od pet do deset godina radnog staža.....	52
XIX. Tablica 19. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika društvenog smjera s više od deset godina radnog staža.....	53
XX. Tablica 20. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju prvom faktoru <i>Posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima</i> procijenjene od strane nastavnika humanističkog smjera.....	55
XXI. Tablica 21. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 2. faktoru <i>Neposredni rad i poticanje darovitih/talentiranih učenika</i> procijenjene od strane nastavnika humanističkog smjera.....	56
XXII. Tablica 22. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 3. faktoru <i>Identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika</i> procijenjene od strane nastavnika humanističkog smjera.....	57
XXIII. Tablica 23. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika humanističkog smjera s manje od pet godina radnog staža.....	59
XXIV. Tablica 24. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika humanističkog smjera od pet do deset godina radnog staža.....	59
XXV. Tablica 25. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika humanističkog smjera s više od deset godina radnog staža.....	60

XXVI. Tablica 26. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju prvom faktoru <i>Posebni programi, oblici i metode rada s darovitim učenicima</i> procijenjene od strane nastavnika umjetničkog smjera.....	62
XXVII. Tablica 27. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 2. faktoru <i>Neposredni rad i poticanje darovitih/talentiranih učenika</i> procijenjeni od strane nastavnika umjetničkog smjera.....	64
XXVIII. Tablica 28. Osnovni deskriptivni podatci za tvrdnje koje pripadaju 3. faktoru <i>Identifikacija i usmjeravanje darovitih učenika</i> procijenjene od strane nastavnika umjetničkog smjera.....	65
XXIX. Tablica 29. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika umjetničkog smjera s manje od pet godina radnog staža.....	66
XXX. Tablica 30. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika umjetničkog smjera od pet do deset godina radnog staža.....	67
XXXI. Tablica 31. Učestalost obrazovanja o nadarenim učenicima kod nastavnika umjetničkog smjera s više od deset godina radnog staža.....	67

6.1. PRILOZI

UPITNIK O STANJU I POTREBAMA RADA S DAROVITIM I TALENTIRANIM UČENICIMA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Poštovani učitelji/nastavnici!

Pred Vama je Upitnik o stanju i potrebama rada s darovitim učenicima u osnovnim školama. Zanima nas Vaše osobno iskustvo rada s darovitim i talentiranim učenicima, iskustva Vaše škole u skrbi o darovitim te Vaša osobna percepcija o tome kako država skrbi o darovitim i talentiranim učenicima. Rezultati ovog znanstvenog istraživanja dat će nam neke smjernice za kvalitetniju skrb o darovitim učenicima. Pročitajte svaku tvrdnju i odgovorite tako da zaokružite jedan broj. Brojevi znače sljedeće:

1 - uopće ne **2** - uglavnom ne **3** - ni da, ni ne **4** - uglavnom da **5** – u potpunosti da

1.	Imao/la sam darovitog učenika/e u razredu.	1	2	3	4	5
2.	Teško mi je prepoznati darovitog ili talentiranog učenika u razredu.	1	2	3	4	5
3.	U radu s darovitim učenikom imao/la sam problema.	1	2	3	4	5
4.	Smatram da osobno svojim radom mogu znatno pridonijeti napretku i motivaciji darovitog ili talentiranog učenika.	1	2	3	4	5
5.	Svojim radom kao učitelj/nastavnik mogu poticati kreativnost darovitog/talentiranog učenika.	1	2	3	4	5
6.	Kao učitelj/nastavnik sudjelujem u identifikaciji darovitih/talentiranih učenika.	1	2	3	4	5
7.	Roditelji učenika sudjeluju u identifikaciji darovitog/talentiranog učenika.	1	2	3	4	5
8.	Učenici u razredu sudjeluju u identifikaciji darovitog/talentiranog učenika.	1	2	3	4	5
9.	Sam daroviti/talentiran učenik je procjenitelj svoje nadarenosti.	1	2	3	4	5
10.	Identifikacija darovitog učenika u školi provodi se kad se primijeti njegova potencijalna darovitost/talent.	1	2	3	4	5
11.	Identifikacija darovitih učenika provodi se u nižim razredima.	1	2	3	4	5
12.	Provodite li obogaćenje programa (u dubinu i širinu) kao metodu rada s darovitim.	1	2	3	4	5
13.	Provodite li promjene u vlastitom načinu rada (poticanje kreativnosti, originalnosti, kritičkog mišljenja, samostalne regulacije učenja, viših misaonih procesa) kao oblike rada s darovitim.	1	2	3	4	5
14.	Provodite li usmjeravanje darovitog/talentiranog učenika na dodatne školske i izvanškolske aktivnosti.	1	2	3	4	5

15.	Primjenjuje li se u Vašoj školi raniji polazak u školu kao oblik akceleracije za darovite i talentirane učenike.	1	2	3	4	5
16.	Primjenjuje li se u Vašoj školi preskakanje razreda kao oblik akceleracije za darovite učenike.	1	2	3	4	5
17.	Primjenjuje li se u Vašoj školi sažimanje predmeta kao oblik akceleracije za darovite učenike.	1	2	3	4	5
18.	Primjenjuje li se u Vašoj školi neki oblik dopisnog školovanja (npr. preko interneta) kao oblik akceleracije za darovite učenike.	1	2	3	4	5
19.	Primjenjujete li rad na projektima za darovite/talentirane učenike.	1	2	3	4	5
20.	Primjenjujete li rad u malim grupama za darovite/talentirane učenike.	1	2	3	4	5
21.	Primjenjujete li rad s mentorom za darovite/talentirane učenike.	1	2	3	4	5
22.	Postoji li u Vašoj školi grupiranje darovitih/talentiranih učenika u homogene skupine (grupiranje po sposobnostima).	1	2	3	4	5
23.	Postoji li u Vašoj školi baza podataka o darovitoj/talentiranoj djeci.	1	2	3	4	5
24.	Prati li se sustavno napredak darovitih/talentiranih učenika u Vašoj školi.	1	2	3	4	5
25.	Postoje li neki posebni programi rada s darovitim/talentiranim učenicima u Vašoj školi.	1	2	3	4	5
26.	Posebne programe rada s darovitim/talentiranim učenicima u mojoj školi provodi stručno razvojna služba.	1	2	3	4	5
27.	Posebne programe, oblike i metode rada s darovitim/talentiranim učenicima u mojoj školi provode isključivo učitelji i nastavnici.	1	2	3	4	5
28.	Postoje li izborni predmeti u Vašoj školi koje potencijalno odabiru darovita i talentirana djeca.	1	2	3	4	5
29.	Jeste li ikad u školi dobili neka financijska sredstva za rad s darovitim/talentiranim učenicima.	1	2	3	4	5
30.	Jeli Vaša škola opremljena dodatnom opremom za rad s darovitim/talentiranim učenicima.	1	2	3	4	5
31.	Smatrate li da je skrb o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj nije na zavidnoj razini.	1	2	3	4	5
32.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi prije svega voditi svaka škola.					
33.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebao bi prije svega voditi grad za učenike svih škola.	1	2	3	4	5
34.	Brigu o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi voditi županija za sve svoje škole.	1	2	3	4	5
35.	Briga o darovitim/talentiranim učenicima u Hrvatskoj trebala bi se voditi na razini države.	1	2	3	4	5

36.	Imam izražen interes i potrebu za stručnim usavršavanjem u području darovitosti.	1	2	3	4	5
37.	U radu s darovitim/talentiranim učenicima potrebna mi je veća podrška stručno-razvojne službe.	1	2	3	4	5
38.	Volio/la bih raditi posebne programe s darovitim/talentiranim učenicima.	1	2	3	4	5
39.	Iako se u mojoj školi ne radi s darovitim učenicima sam/a pokušavam identificirati takve učenike na predmetu koji predajem i dodatno raditi s njima.	1	2	3	4	5
40.	Smatram da posebni programi za nadarene nemaju smisla.	1	2	3	4	5

OSNOVNI DEMOGRAFSKI PODATCI O SUDIONIKU ISTRAŽIVANJA

Osnovna škola: _____ Grad/mjesto: _____

Zaokružite odgovor koji se odnosi na Vas:

1. Vi ste:
 - a) učitelj razredne nastave
 - b) nastavnik predmeta prirodoslovnog smjera
 - c) nastavnik predmeta društvenog smjera
 - d) nastavnik predmeta humanističkog smjera
 - e) nastavnik predmeta umjetničkog smjera

2. Vaše godine staža:
 - a) manje od 5 godina
 - b) od 5 do 10 godina
 - c) više od 10 godina

3. Imali ste:
 - a) osnovno obrazovanje o radu s nadarenim učenicima (tijekom studija),
 - b) dodatno usavršavanje o radu s nadarenim učenicima (tijekom rada u školi),
 - c) samostalno ste proučavali nadarenost
 - d) kombinirano (nešto tijekom studija, nešto radom u školi i samostalno)
 - d) ništa od navedenog